

VARHANNÍ KONCERT

U PŘÍLEŽITOSTI REKONSTRUKCE VARHAN V KOSTELE VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ TEREZÍN

ORGELKONZERT

ANLÄSSLICH DER WIEDERHERSTELLUNG DER ORGEL IN DER KIRCHE
ZUR AUFERSTEHUNG DES HERRN IN TEREZÍN

TEREZÍN, 14.09.2014

ČESTNÝ HOST: PROF. DR. NORBERT LAMMERT, PŘEDSEDA SPOLKOVÉHO SNĚMU SPOLKOVÉ REPUBLIKY NĚMECKO

EHRENGAST: PROF. DR. NORBERT LAMMERT, PRÄSIDENT DES DEUTSCHEN BUNDESTAGES

SELTSAM

IST UNSERE ATION HIER AUF ERDEN:

Jeder von uns kommt zu einem kurzen Besuch,
ohne zu wissen warum, und doch
anscheinend manchmal um einen Zweck zu erfüllen.

Es gibt jedoch eines, das wir mit Sicherheit wissen:
Der Mensch ist hier um der anderen Menschen willen -
vor allem für jene,
von deren Lächeln und Wohlergehen unser eigenes
Glück abhängt."

(Albert Einstein)

DENKEN WIR AN DIE VERGANGENHEIT,

gedenken wir der Opfer von Terezín/Theresienstadt,
gedenken wir der Leiden aller,
die Unmenschliches erdulden mussten.

DENKEN WIR AN DIE ZUKUNFT,

denken wir vor allem an jene, „*von deren Lächeln
und Wohlergehen unser eigenes Glück abhängt:*“
wir denken an unsere und deren Kinder, und hoffen,
dass sie, wie Skia und Quentin und ihre Generation
Unmenschliches nicht mehr zulassen werden.

G.F.

NAŠE SITUACE

ZDE NA ZEMI JE PODIVNÁ:

Každý z nás přichází na krátkou návštěvu,
aniž by věděl, proč,
přesto většinou zřejmě proto, aby splnil nějakou úlohu.

Existuje však jedna věc, kterou víme bezpečně:
Jsme tu pro jiné lidi –
především pro ty, na jejichž úsměvu a zdaru
závisí naše vlastní štěstí.

(Albert Einstein)

MYSLEME NA MINULOST,

vzpomeňme obětí Terezína,
vzpomeňme všeho utrpení těch,
kteří nelidskost museli protrpět.

MYSLEME NA BUDOUCNOST,

mysleme především na ty,
„*na jejichž úsměvu a zdaru závisí naše vlastní štěstí:*“
mysleme na naše a jejich děti a doufejme,
že oni nikdy nedopustí návrat této nelidskosti.

G.F.

VARHANNÍ KONCERT

U PŘÍLEŽITOSTI REKONSTRUKCE VARHAN V KOSTELE VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ TEREZÍN

ORGELKONZERT

ANLÄSSLICH DER WIEDERHERSTELLUNG DER ORGEL IN DER KIRCHE
ZUR AUFERSTEHUNG DES HERRN IN TEREZÍN

Věnováno všem dětem generace, ze které byli

SKIA UND QUENTIN

gewidmet und

a ADAM, PROKOP a / und RUTH - JAN a / und MAGDALENA - LORENZ a / und KAROLINE

a / und GABRIEL ANDREAS und allen Kindern ihre Generation

TEREZÍN, 14.09.2014

ČESTNÝ HOST/EHRENGAST PROF. DR. NORBERT LAMMERT

PŘESEDÁ SPOLKOVÉHO SNĚMU SPOLKOVÉ REPUBLIKY NĚMECKO / PRÄSIDENT DES DEUTSCHEN BUNDESTAGES

HANS KRÁSA STIFTUNG - TEREZÍN
(THERESIENSTADT)

Auswärtiges Amt

Deutscher
Bundestag

*„**Manchmal erscheint es wie ein Wunder**, dass wir unter der Last der Erinnerungen nicht schon längst erstickt sind. Manchmal erscheint es wie ein Wunder, dass es möglich war, uns überhaupt wieder in die Augen zu schauen, überhaupt wieder miteinander zu sprechen, überhaupt wieder den Mut zu finden, im Geiste von Verständigung und Versöhnung die Geschichte als eine gemeinsame fortzuschreiben.*

Wenn wir im Sinne von Václav Havel in der Wahrheit leben, finden wir Worte und Wege, die tatsächlich zur Versöhnung führen. Dank sei denen, die diesen schweren Weg vor uns bereits gegangen sind.“

Bundespräsident Joachim Gauck

in der Karlsuniversität Prag, 6. Mai 2014
anlässlich seines Staatsbesuches
in der Tschechischen Republik

*„**Někdy se jeví jako zázrak**, že jsme se pod tíhou vzpomínek už dávno neudusili. Někdy se jeví jako zázrak, že vůbec bylo možné podívat se sobě znovu do očí, vůbec spolu znovu mluvit, vůbec znovu najít odvahu v duchu porozumění a usmíření psát dále dějiny jako společně.*

Ano, žijeme-li v duchu Václava Havla v pravdě, nalezneme slova i cesty, které skutečně vedou k usmíření. Poděkovat je třeba těm, kteří touto obtížnou cestou kráčeli již před námi.“

Prezident SRN Joachim Gauck

na Karlově univerzitě, dne 6. května 2014 v Praze
u příležitosti státní návštěvy České republiky

Jedním z mnoha, jenž dle Gaucka „prošel touto těžkou cestou už před námi“, je dirigent Gerd Albrecht (1935-2014), zde na IV. dvoře terezínské Malé pevnosti cestou na generálku Verdiho díla *Messa da Requiem*, uvedeného pod záštitou prezidenta Václava Havla a Spolkového prezidenta Romana Herzoga dne 7. září 1997. Tento koncert byl věnován dirigentu Rafaelu Schächterovi a jeho věrným pěvcům a pěvkyním, kteří toto dílo uvedli několikrát v roce 1943/44 v Terezíně. Napětí, které znovuuvedení tohoto díla v roce 1997 způsobilo v česko-německém dialogu, bylo značné. Úspěch tohoto koncertu a uznání z obou stran pak ovšem rovněž.

Einer von den vielen, die diesen im Gauck'schen Sinne „schweren Weg vor uns bereits gegangen“ sind, ist der Dirigent Gerd Albrecht (1935 – 2014), hier im IV. Innenhof der Kleinen Festung von Terezín (Theresienstadt), auf dem Weg zur Generalprobe von Verdi's *Messa da Requiem*, aufgeführt am 7. September 1997 unter der Schirmherrschaft von Präsident Václav Havel und Bundespräsident Roman Herzog. Gewidmet war diese Aufführung dem Dirigenten Rafael Schächter und seinen getreuen Sängern und Sängerinnen, die dieses Werk 1943/44 mehrmals in Terezín/Theresienstadt aufgeführt hatten. Die Spannungen, die diese Wiederaufführung 1997 im deutsch-tschechischen Dialog verursacht hatten, waren erheblich. Der Erfolg dieses Konzertes und die Anerkennung von beiden Seiten dann allerdings auch.

„Papst Benedikt XVI. hat einmal über die Orgel als die Königin der Instrumente gesagt, sie nehme alle Töne der Schöpfung auf und bringe die Fülle des menschlichen Empfindens zum Schwingen. So betrachtet ist die verstummte Orgel der Garnisonskirche in Terezín(Theresienstadt) ein starkes Bild für den Zivilisationsbruch der Shoah mit ihrem unwiederbringlichen Verlust an Menschen, Geist und Kultur.

Theresienstadt ist heute ein Synonym für dieses beispiellose Menschheitsverbrechen, steht aber zugleich für die Halt gebende Kraft der Musik.“

Prof. Dr. Norbert Lammert, Präsident des Deutschen Bundestages

in seinem Grusswort anlässlich der Aufführung
der *MESSA DA REQUIEM* von G. Verdi am 26. u. 27. Januar 2013
in der Berliner Gethsemane Kirche

„Papež Benedikt XVI. řekl jednou o varhanách jako královně nástrojů, že zachycují všechny zvuky stvoření a rozechvívají plnost lidských pocitů. Z tohoto pohledu jsou oněmělé varhany posádkového kostela v Terezíně působivým obrazem civilizačního zlomu Šoa s nenávratnou ztrátou lidí, ducha a kultury.

Terezín je dnes synonymem tohoto bezpříkladného zločinu proti lidskosti, zároveň však také příkladem hudby dodávající sílu.“

Prof. Dr. Norbert Lammert, předseda Spolkového sněmu,

ve své zdravici u příležitosti uvedení
MESSA DA REQUIEM G. Verdiho ve dnech 26. a 27. ledna 2013
v berlínském Getsemanském kostele

RŮŽENA ČECHOVÁ,
Bürgermeisterin der Stadt Terezín

Es ist mir eine grosse Freude und eine Ehre, dass ich gemeinsam mit Ihnen an diesem nun bereits zweiten Eröffnungskonzert teilnehmen kann, in dem wir der Öffentlichkeit unsere frisch restaurierte Orgel vorstellen können.

Ganz besonders herzlich heiße ich vor allem Herrn Prof. Dr. Norbert Lammert, den Präsidenten des Deutschen Bundestages willkommen. Dank seiner maßgeblichen Hilfe und Unterstützung hat die Stadt den größten Teil der finanziellen Mittel für die Restaurierung der Orgel erhalten. Dies wissen wir sehr zu schätzen und zu würdigen, sehr verehrter Herr Bundestagspräsident, und wir fühlen uns sehr geehrt, dass wir Sie heute hier willkommen heißen dürfen.

Bedanken möchte ich mich auch bei der Gründerin und Leiterin der Hans-Krása-Stiftung Terezín, bei Frau Gaby Flatow, für ihre beharrliche und selbstlose Hilfe zugunsten unserer Stadt. Während ihrer mehr als zwanzigjährigen Tätigkeit bei uns bereicherte sie Terezín mit vielen Konzerten mit namhaften Künstlern. Dank ihrer Zusammenarbeit mit der japanischen Pianistin Izumi Shimura erhielt die Stadt von den japanischen Freunden auch einen wertvollen Yamaha-Konzertflügel geschenkt. Als Dank für ihre Kulturtätigkeit wurde Gaby Flatow zur Ehrenbürgerin der Stadt Terezín ernannt.

Und es war wiederum gerade sie, die uns in unseren Bemühungen um die Wiederherstellung der kostbaren Rieger-Orgel in unserer *Kirche Zur Auferstehung des Herrn* am meisten behilflich war. Dank ihrer Initiative und ihren Erfahrungen konnten wir die Wiederherstellung finanzieren, ohne den angespannten

RŮŽENA ČECHOVÁ,
starostka města Terezína

Je pro mne velkou radostí a ctí, že se dnes spolu s vámi mohu zúčastnit již druhého inauguračního koncertu, na kterém můžeme znovu představit veřejnosti naše čerstvě opravené varhany.

Srdečně zde vítám v první řadě pana Prof. Dr. Norberta Lammerta, předsedu Spolkového sněmu, díky jehož významné pomoci a podpoře město získalo největší část finančních prostředků pro renovaci varhan. Velmi si toho vážíme, pane předsedo, a je nám velkou ctí Vás zde dnes uvítat.

Ráda bych poděkovala také paní Gaby Flatow, zakladatelce a vedoucí Nadačního fondu Hans Krása Terezín, za její vytrvalou a nezištnou pomoc našemu městu. Během své dvacetileté činnosti u nás obohatila Terezín mnoha významnými koncerty. Její spolupráci s japonskou klavíristkou Izumi Shimura také vděčíme za to, že město Terezín dostalo od japonských přátel darem cenné koncertní křídlo Yamaha. Jako poděkování za její kulturní činnost jsme paní Flatow jmenovali čestnou občankou města Terezín.

Byla to právě paní Flatow, která nám nejvíce pomohla v naší snaze renovovat vzácné varhany firmy Rieger v tomto našem kostele *Vzkříšení páně*. Díky její iniciativě a zkušenostem se podařilo renovaci zafinancovat, aniž by byl jakkoli zatížen napjatý městský rozpočet.

Rovněž za tento dnešní krásný koncert vděčíme jejímu nasazení s jakým přistoupila k jeho organizaci.

Také bych nerada zapomněla poděkovat panu Lukáši Krákorovi, vedoucímu Úseku kultury MěÚ Terezín, který mimo

Haushalt der Stadt irgendwie zu belasten. Und ihrem Einsatz haben wir auch das heutige festliche Konzert zu verdanken.

Aber ich möchte auch nicht vergessen, Herrn Lukáš Krákora, dem Leiter der Kulturabteilung des Stadtamtes Terezín zu danken, denn er übernahm neben seinen anderen Verpflichtungen den technischen sowie administrativen Teil zur Wiederherstellung der Orgel und hat somit beträchtlich zu ihrer erfolgreichen Vollendung beigetragen.

In diesem Zusammenhang möchte ich auch Herrn Pavel Černý, dem bedeutenden tschechischen Organisten und Orgelexperten, meinen Dank aussprechen. Er war uns bei der Vorbereitung des Auswahlverfahrens sehr behilflich und sorgte auch für die fachkundige Aufsicht bei der Restaurierung. Bei dem ersten Konzert im Juni dieses Jahres konnten wir auch sein meisterhaftes Spiel auf der Orgel genießen.

Für die aufmerksame und bestens ausgeführte Restaurierung des Instrumentes danke ich allen Mitarbeitern der Orgelbaufirma Dlabal-Mettler, die für das Stimmen der Pfeifen den erfahrenen Experten Zdenek Henych eingeladen hatten. Wir sind sehr froh, dass unser wertvolles Instrument so professionell betreut wurde und dass wir mit dem Ergebnis nun vollkommen zufrieden sein können.

In unserer Kirche haben bereits viele bedeutende Konzerte stattgefunden, und dies wird in Zukunft nicht anders sein. Was sich aber ändern wird, ist die Existenz der vollständig funktionsfähigen Orgel, die ab jetzt für grosse Orgelkonzerte zur Verfügung steht. Unsere Kirche, der größte Raum für kulturelle Veranstaltungen in der Stadt, bekommt somit eine neue Dimension, und dies zugunsten aller Bürger und Besucher der Stadt.

Ich bedanke mich noch einmal vom ganzem Herzen bei allen, die uns dabei geholfen haben. Sie alle haben Ihren Anteil an unserem schönen Erfolg.

své jiné pracovní povinnosti od samého počátku zajišťoval technickou a administrativní stránku renovace varhan a výrazně tak přispěl k jejímu úspěšnému završení.

V této souvislosti bych ráda vyjádřila vděčnost i panu Pavlu Černému, významnému českému varhaníkovi a organologovi, který nám byl velmi nápomocen s přípravou výběrového řízení a zajišťoval i odborný dozor během renovace. Na prvním inauguračním koncertě v červnu tohoto roku jsme se pak mohli těšit z jeho mistrovské hry na varhany.

Za citlivou a dobře provedenou opravu nástroje děkuji všem pracovníkům varhanářské firmy Dlabal-Mettler, kteří pro závěrečné ladění přizvali zkušeného intonéra Zdeňka Henycha. Jsme velmi rádi, že se tomuto našemu cennému nástroji dostalo profesionální péče a že můžeme být s výsledkem naprosto spokojeni. V našem kostele se již uskutečnilo mnoho významných koncertů a v budoucnosti tomu nebude jinak. Co bude nyní jiné, je existence plně funkčního varhanního nástroje, který je možné využít pro pořádání koncertů varhanní hudby. Náš kostel tak jako největší prostor pro pořádání kulturních akcí ve městě dostává nový rozměr k užítku všech občanů města i jeho návštěvníků. Z celého srdce děkuji všem, kteří nám k tomu dopomohli. Všichni máte na tomto našem úspěšném díle svůj podíl.

Lukáš Krákora,
Pavel Černý
a / und
Boris Mettler

Terezín 13.06.2014
Hana Brzákova, Gaby
Flatow a / und
Růžena Čechová

GABY FLATOW

Die Schritte zum Erfolg

Da war zuerst - im Jahre 2010 - der Entschluss von Frau **Růžena Čechová**, Bürgermeisterin von Terezín, ein Gutachten über den Zustand der Orgel in Auftrag zu geben. Die Summe, die demnach für eine Restaurierung erforderlich war, überstieg die finanziellen Möglichkeiten der Stadt - das Gutachten ruhte - war aber nicht vergessen, wurde zu einem kurzen Gesprächsthema im Mai des darauffolgenden Jahres, als der Dirigent **Michael Riedel** mit dem Schulorchester der Berliner Droste Hülshoff - Schule in Zusammenarbeit mit der Hans Krása Stiftung - Terezín (Theresienstadt) ein Konzert in der Kirche von Terezín veranstaltete und die Beteiligten zufällig von diesem Gutachten erfuhren. Der Entschluss, sich dieses Projektes anzunehmen, fiel noch während des Konzertes, ein paar erläuternde Worte an das Konzertpublikum nach dem Schlussapplaus über den Zweck der heutigen Spendensammlung - nämlich die Orgel zu restaurieren - war der zweite Schritt und bedeutete den Beginn einer zwei Jahre währenden neuen Aufgabe.

Die ungewöhnlich hohe Summe bei dieser ersten Sammlung verstanden wir auch als ein Signal, dass dieses Publikum, das fast nur aus Tereziner Bürgern bestand, dies Vorhaben wirklich unterstützen wollte, was den Entschluss der Verantwortlichen bestärkte und nun den 3. Schritt erforderte, nämlich ein Konzept einschliesslich der Finanzierung auszuarbeiten.

Die Hans Krása Stiftung bot der Bürgermeisterin von Terezín ihre Hilfe und Erfahrung an - und in einem ersten Kraftakt wurde gerade noch termingerecht der Antrag auf ca. 40 % der Gesamtkosten bei dem Deutsch-Tschechischen Zukunfts-

GABY FLATOW

Kroky k Úspěchu

Nejprve - v roce 2010 - rozhodla paní **Růžena Čechová**, starostka města Terezína, o zadání posudku ke stavu varhan. Částka, která z něj vyplývala, přesahovala finanční možnosti města - posudek byl založen, nebyl však zapomenut, stal se tématem krátkého rozhovoru v květnu následujícího roku, kdy dirigent **Michael Riedel** s orchestrem berlínské školy Droste Hülshoff-Schule uspořádal ve spolupráci s Nadačním fondem Hans Krása Terezín koncert v terezínském kostele a účinkující se o tomto posudku náhodou dozvěděli. Rozhodnutí projektu se ujmout padlo ještě během koncertu, několik vysvětlujících slov publiku po závěrečném aplausu o účelu dnešní sbírky - totiž na rekonstrukci varhan - bylo druhým krokem a začátkem dva roky trvajícího nového úkolu.

*Varhany před restaurováním
Die Orgel vor der Restaurierung*

Nebývale vysoká částka této první sbírky byla pro nás rovněž signálem, že toto publikum, sestávající téměř výhradně z terezínských občanů, skutečně chce záměr podpořit. To posílilo odpovědné osoby v jejich rozhodování a žádalo si třetího kroku, totiž vypracování koncepce včetně financování.

Nadační fond Hans Krása nabídl terezínské starostce svou pomoc a zkušenosti - a podařilo se na poslední chvíli v termínu podat žádost o úhradu cca. 40% celkových nákladů Česko-německému fondu budoucnosti, zdolat tak první úsek cesty, čehož mohlo být dosaženo pouze díky intenzivní mnohostranné spolu-

fond eingereicht, eine erste Wegstrecke, die nur dank intensiver vielseitiger Zusammenarbeit u.a. auch mit dem deutschen Verein **musica reanimata** und ihrem Vorsitzenden Dr. Albrecht Dümmling, dank vieler erbetener und bereitwilligst verfasster Empfehlungsschreiben auch von hohen Stellen und vor allem dank der schnellen, doch höchst anspruchsvollen Übersetzung des Gutachtens durch **Dr. Dagmar Lieblová** erreicht werden konnte.

Der vierte Schritt konnte - und musste - erfolgen, nachdem der Deutsch-Tschechische Zukunftsfond Anfang Dezember 2011 seine positive Entscheidung mitteilte, allerdings unter der Bedingung, dass die restlichen Finanzmittel innerhalb von 12 Monaten akquiriert werden würden. Der erste grosse, entscheidende Erfolg, jedoch mit dem Zwang, weitere, und zwar vollständige Erfolge in Jahresfrist vorweisen zu können. Was tun?

Wir beschlossen, uns an die Öffentlichkeit zu wenden und zwar in Form von programmatischen Benefizkonzerten, vier wurden realisiert, zwei in Terezín bzw. Litoměřice und zwei in Berlin.

Und an dieser Stelle ist all den vielen Künstlern, den Dirigenten, den Solisten und allen Musizierenden zu danken, die sich alle ohne Honorar (oder eher für ein symbolisches) bereit erklärten, ihr hoch qualifiziertes Können zur Verfügung zu stellen: zuerst ist Jakob Spahn zu nennen, Solocellist des Orchesters der Bayrischen Nationaloper, dann die engagierte Dirigentin Kerstin Behnke und der Berliner Cappella Chor und Winfried Radeke mit dem Ensemble Zwockhaus, Dr. Vladimír Frühauf und sein ausgezeichnete Chor Cantica Bohemica, Jaroslav Krček und Edita Adlerová und ganz besonders dem Dirigenten Michael Riedel und dann Frank Markowitsch und dem von ihnen geleitetem Jungen Ensemble Berlin.

práci, mimo jiné s německou společností musica reanimata a jejím předsedou, Dr. Albrechtem Dümmlingem, díky mnoha vyžádaným a ochotně sepsaným doporučujícím dopisům i z vysokých míst a především díky rychlému, velmi náročnému překladu posudku paní **Dr. Dagmar Lieblovou**.

Čtvrtý krok mohl – a musel – následovat poté, co Česko-německý fond budoucnosti začátkem prosince 2011 sdělil své pozitivní rozhodnutí, ovšem pod podmínkou, že zbylé finanční prostředky budou získány do 12 měsíců. První velký, rozhodující úspěch, ovšem s nutností dosáhnout během jednoho roku dalších, a to úplných úspěchů. Co dělat?

Rozhodli jsme se obrátit na veřejnost, a to formou programových benefičních koncertů, realizovány byly čtyři, dva v Terezíně, resp. Litoměřicích a dva v Berlíně.

Berlin, 08.05.2012
2. (velký) benefiční koncert
2. (großes) Benefizkonzert für Terezín

A zde je na místě poděkovat těm mnoha umělcům, dirigentům a sólistům a všem hudebníkům, kteří byli ochotni dát svůj um k dispozici bez honoráře (nebo za symbolický honorář): na prvním místě Jakob Spahn, violoncellista orchestru Bavorské národní opery, dále angažovaná dirigentka Kerstin Behnke a berlínský sbor Cappella, Winfried Radeke se souborem Zwockhaus, Dr. Vladimír Frühauf a jeho výtečný sbor Cantica Bohemica, Jaroslav Krček a Edita Adlerová a zejména také dirigenti Michael Riedel i Frank Markowitsch a jimi vedený soubor Junges Ensemble Berlin.

Das erste Benefizkonzert, am 5. November 2011 in Terezín, hatte eher den Charakter eine Demonstration: Der Organist Martin Maxmilian Kaiser stellte die Orgel vor, d.h. spielte noch einige Noten - freilich mit dem Effekt, dass das Publikum ob dieses voluminösen Klangreichtums zu fragen schien, ob dieses Instrument überhaupt einer Reparatur bedürfte, dieser Eindruck erforderte dann eine theoretischen Erläuterung, von Petr Nožina, dem Autor der Expertise.

Das zweite Konzert sollte die rettende Entscheidung herbeiführen, was bei der Planung niemand wusste, gewiss jedoch irgendwie erhofft wurde: Ein Benefizkonzert einfach: *Für Terezín/Theresienstadt* genannt, (einige Programmhefte liegen am Ausgang noch bereit), das mehrere Dimensionen dieses Ortes, das Stigma des ehemaligen Lagers und des jetzigen frohen Anlasses - die Erneuerung der Orgel in ihrer Kirche, zusammenführen sollte: Das Datum: der 8. Mai - das Ende des Krieges markierend, der Ort: die in jenem Krieg zerstörte und als mahnende Ruine nur erhaltene und mit einem markanten Anbau versehene Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche (nach dem Brandenburger Tor DAS Wahrzeichen Berlins). Die historisch-politische Dimension wurde durch die Einladung an den Präsidenten des Deutschen Bundestages, Prof. Dr. Norbert Lammert (auch Ehrenmitglied des Deutschen Musikrates) verdeutlicht. Und er sprach - (ohne Manuskript) eindringlich von dem Grauen dort vor 70 Jahren und dem Gegenpol Musik, damit eine Atmosphäre höchster Aufmerksamkeit erschaffend.

Drei oder vier Wochen später erhielt ich die Nachricht, alle entsprechenden Unterlagen die Restaurierung der Orgel betreffend, dem Büro des Bundestagspräsidenten einzureichen. Und im September 2012 war die die gesamte noch fehlende Summe auf dem entsprechenden Konto in der Tschechischen Republik eingegangen, Absen-

První benefiční koncert, konaný 5. listopadu 2011 v Terezíně, měl spíše charakter demonstrace: varhaník Maxmilian Kaiser představil varhany, tedy zahrál i několik not, ovšem s tím efektem, že se publikum při tomto mocném zvukovém vjemu zdálo být na rozpacích, zda tento nástroj opravdu potřebuje opravu; tento dojem pak byl korigován teoretickým výkladem Petra Nožiny, autora expertízy.

Druhý koncert měl přinést záchranné rozhodnutí, což při jeho plánování nikdo nevěděl, jistě jsme v to ale tak trochu doufali:

Benefiční koncert, prostě pojmenovaný Pro Terezín - Für Terezín/Theresienstadt, (několik brožurek je u východu ještě k dispozici), který měl svěst dohromady několik dimenzí tohoto místa, stigma bývalého lágru a nynější radostnou událost - obnovu varhan v jeho kostele: datum, 8. května, připomínající konec války, místo: Pamětní kostel císaře Viléma, zničený v oné válce a ponechaný jako varující ruina, opatřený

markantní přístavbou (jeden z významných symbolů Berlína, hned po Brandenburské bráně). Historicko-politická dimenze byla zdůrazněna pozvánkou Dr. Norbertu Lammertovi, předsedovi spolkového sněmu SRN (a čestnému členovi německé hudební rady). A ten hovořil - spatra - o tamních hrůzách před 70 lety a protipólu hudby a vytvořil tak atmosféru maximální pozornosti.

Berlin, 08.05.2012

2. benefiční koncert

2. Benefizkonzert für Terezín

Gaby Flatow a/und Prof. Dr. N. Lammert

der: Das Präsidium des Deutschen Bundestages. Damit war auch die Bedingung des Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds erfüllt und die Restaurierung der Orgel - finanziell zumindest - gesichert.

In Vorbereitung befunden hatte sich schon das andere grosse Berliner Benefizkonzert, Verdis *MESSA DA REQUIEM*, das ebenfalls an einem Gedenktag stattfand, am (26. und) 27. Januar 2013 - wieder hatte Prof. Lammert die Schirmherrschaft übernommen und ein denkwürdiges Grusswort gesendet.

Diese Aufführung in der grossen vollbesetzten Gethsemane-Kirche in Berlin mit ihren fast 2000 Plätzen und unter Mitwirkung der weltbekannten Sopranistin Annette Dasch, mit Dr. Dagmar Lieblová als Ehrengast und Zeitzeugin gehört gewiss zu den Höhepunkten aller Konzerte, die bislang Terezín gewidmet waren. Und es war mehr als nur ein „Auftakt“ für die in diesem Jahr (2013) nun beginnenden praktischen Arbeiten an der Restaurierung der Orgel, für die nun andere zuständig waren:

Lukáš Krákora, Leiter der Kulturabteilung der Stadt Terezín, Pavel Černý, Organist und Orgelsachverständiger, und Boris Mettler, der nun mit seinem Team in 12 monatiger Arbeit die Orgel wieder zu einem perfekten Instrument gestalten konnte.

Vorletzter Schritt: Am 13. Juni diesen Jahres konnte ein allererstes Konzert stattfinden, an dem auch der Organist Pavel Černý und die Mezzosopranistin Edita Adlerová teilnahmen, und das den vollen Klang in zahlreichen Schattierungen erklingen liess - ein überwältigender Eindruck, die Freude aller Beteiligten wie des Publikums kam dem von Siegern gleich: Das Ziel war erreicht!

Mit dem heutigen Konzert könnte fast eine Art „Siegerehrung“ stattfinden - ein grosser Dank an alle Beteiligten, in ganz besonderem Maße natürlich an Prof. Dr.

O tři či čtyři týdny později jsem dostala zprávu, že mám doručit všechny podklady k rekonstrukci varhan do kanceláře předsedy spolkového sněmu. A v září 2012 byla celá chybějící částka poukázána na příslušný účet v České republice. Odesílatel: prezidium spolkového sněmu. Byla tak splněna podmínka Česko-německého fondu budoucnosti a rekonstrukce varhan byla - alespoň po finanční stránce - zabezpečena.

V přípravách byl již další velký berlínský benefiční koncert, Verdiho *MESSA DA REQUIEM*, konaný rovněž v památný den, (26. a) 27. ledna 2013. Záštitu opět převzal Prof. Lammert a zaslal pamětihodnou zdravici. Tento koncert ve vel-

3. + 4. benefiční koncert / 3. + 4. Benefizkonzert
Junges Ensemble Berlin,
Dirigent: Michael Riedel a Jund Frank Markowitsch

kém, plně obsazeném Getsemanském kostele v Berlíně s téměř 2000 místy, se světoznámou sopranistkou Anette Dasch, s Dr. Dagmar Lieblovou jako čestným hostem a pamětníci jistě patří k vrcholům všech koncertů, které byly doposud Terezínu věnovány. A bylo

to více, než prostý „úvod“ k faktickým pracím při rekonstrukci varhan, které v tomto roce (2013) začaly a za něž už odpovídali jiní:

Pavel Černý, varhaník a varhanolog, a **Boris Mettler**, který se svým týmem dokázal během 12měsíční práce přetvořit varhany opět v perfektní nástroj.

Předposlední krok: 13. června tohoto roku se mohl konat úplně první koncert zkušební - na němž účinkovali i Pavel Černý, Edita Adlerová a d. a který

Norbert Lammert, den Bundestagspräsidenten, wie aber auch an das vielfache Publikum aller Benefizkonzerte, das mit seiner Anwesenheit die Projekte immer gefördert und ermutigt hat.

Somit beginnt ein neuer Abschnitt in und für Terezín und sein Selbstverständnis, ein Terezín, das immer mehr seine eigene Geschichte gestalten kann, nun auch mit dem Klang dieser Orgel, Symbol und Inspiration für eine glücklichere, kreative und lebendige und menschenwürdige Zukunft!

Eine Zukunft, die unsere und deren Kinder gestalten werden, daher ist dieses Konzert mit all seinen menschlichen und geistigen Dimensionen ihnen gewidmet.

nechal vyniknout plnému zvuku v četných nuancích – úchvatný vjem, radost všech účinkujících i publika byla podobná radosti vítězů: cíle bylo dosaženo!

Dnešní koncert má být jakýmsi druhem „pocety vítězům“ – velký dík patří všem účinkujícím, obzvláště pak samozřejmě Prof. Dr. Norbertu Lammertovi, předsedovi spolkového sněmu, ale i četnému publiku všech benefičních koncertů, které svou přítomností vždycky projekty podporovalo a dodávalo odvahy.

Začíná tak nové období v Terezíně a pro něj a jeho sebejistotu, pro Terezín, který může víc a více tvořit vlastní historii, nyní i se zvukem těchto varhan, symbolem a inspirací pro šťastnější, tvořivou, živoucí a důstojnou budoucnost!

Budoucnost, vytvářená našimi a jeho dětmi, proto je tento koncert se všemi svými lidskými a duchovními rozměry určených jim.

ANNA METTLER

Die Orgel in der Kirche Zur Auferstehung des Herrn in Terezín/Theresienstadt

Anmerkungen zu ihrer Restaurierung

Dieses außergewöhnliche Instrument, mit der Opus Nummer 622, steht seit 116 Jahren ohne große Eingriffe und nahezu in seinem Urzustand erhalten, auf der hohen Empore der Kirche in Terezín/Theresienstadt. Es ist ein Meisterwerk aus der Epoche des romantischen Orgelbaus. Sie wurde im Jahre 1898 von der damals weltberühmten Firma Gebr. Rieger (später Rieger–Kloss) aus Jägerndorf (heute Krnov) erbaut. Die zweimanualige Orgel erklingt in der atemberaubenden Akustik der Kirche, füllt sie mit romantischen Klängen und ausgewogener Intonation. Sie ist somit hervorragend als Begleitinstrument für Gottesdienste geeignet wie romantische Orgelmusik in Konzerten zu interpretieren.

Vor der gelungenen Restaurierung dieser wertvollen Orgel waren aufwändige Vorbereitungen und Untersuchungen an der Orgel erforderlich. Danach wurde das Konzept zur Restaurierung vorbereitet. Mit maximaler Vorsicht und exakter Arbeit an den historischen und ursprünglichen Teilen der Orgel wurde das Instrument danach sorgfältig restauriert. Bedeutend war die Herstellung von 250 Kopien der historischen Metallpfeifen, sowie auch der Prospektpfeifen, die in den 50er Jahren notdürftig durch provisorische Pfeifen ersetzt worden waren. Erwähnenswert sind die Arbeiten an der mechanischen Traktur (*), deren Restaurierung bis ins kleinste Detail getreu ausgeführt wurde. Die Traktur wurde nach dem zweiten Weltkrieg stark

---

(*) Traktur, jener Mechanismus, mit dem das Spiel der Tasten und Pedale zu den Ventilen der einzelnen Orgelpfeifen geleitet wird.

ANNA METTLER

Varhany v kostele Vzkříšení Páně v Terezíně

Poznámky k jejich opravě

Vynikající nástroj s opusovým číslem 622 stojí na vysokém kůru terezínského kostela již 116 let takřka v původním stavu. Mistrovské dílo romantického varhanářství postavila v roce 1898 světově proslulá firma Rieger (později Rieger – Kloss) z Krnova. Mimořádně kvalitně vyrobené dvoumanuálové varhany zaznívají ve zdejší úchvatné akustice v dokonalé vyvážené romantické intonaci a jsou tak přímo předurčeny nejen k bohatému liturgickému doprovodu, ale také k interpretaci velmi pestré romantické varhanní literatury.

Zdařilému restaurování cenného nástroje předcházela pečlivá příprava, v rámci které bylo třeba podrobně prozkoumat stav varhan a vytyčit koncepci jejich celkové opravy. S maximální možnou ohleduplností a citlivým přístupem k původní historické materii byl poté nástroj komplexně zrestaurován. Významným počinem byla například výměna 250 nepůvodních prospektových píšťal, které kdosi v 50. letech 20. století nahradil zcela nestylovými kopiemi. Za zmínku stojí také do nejmenších detailů provedená oprava mechanické traktury (*), dá se říci srdce varhan, poškozené po 2. světové válce ruskými vojáky a poté jen provizorně opravené.

(*) traktura je mechanismus, který rozvádí pohyby kláves a pedálů do ventilů jednotlivých píšťal.

durch russische Soldaten beschädigt und seitdem nur provisorisch zusammengebastelt.

Den Höhepunkt der fast ein Jahr dauernden Renovierung bildeten dann die Intonation der Orgel und das Stimmen der Pfeifen, das mehrere Wochen dauerte. Die Orgel in Terezín erklingt nun in voller Fülle und im majestätischen Pleno so, wie es bereits im Jahr 1898 vorgesehen war.

Nichts davon wäre möglich gewesen ohne die aufopfernden Bemühungen aller, die sich für die Orgel in Theresienstadt begeisterten und gemeinsam die finanziellen Mittel besorgt haben.

Dank der intensiven Zusammenarbeit der Stadt Terezín mit der Stiftung Hans Krása – Terezín mit der sagenhaften Frau Gaby Flatow ist es dann auch gelungen, zuerst die Unterstützung des Deutsch-Tschechischen

Zukunftsfond und dann die alles entscheidende des Präsidenten des Deutschen Bundestages, Herrn Prof. Dr. Norbert Lammert zu gewinnen!

Vergessen darf man aber auch die vielen Künstler nicht, die in insgesamt 5 Benefizkonzerten zur Finanzierung beigetragen haben! (Siehe Anhang) Einen nicht geringfügigen Anteil an der finanziellen Unterstützung haben auch kleinere Firmen und einzelne Menschen vor Ort geleistet. Ihnen allen gehört ein großer Dank, damit dieses gute Werk mit Gottes Hilfe gelingen konnte.

*Rám klaviatury II. manuálu před restaurováním
Der Klaviaturrahmen des II. Manuals vor
der Restaurierung*

*Rám klaviatury II. manuálu po restaurování
Der Klaviaturrahmen des II. Manuals nach
der Restaurierung*

Vyvrcholením téměř roční práce se stala několikátýdenní intonace a konečné ladění opraveného nástroje. Terezínské varhany dnes znějí v nádherném mohutném plénu v plné šíři a kráse tak, jako tomu bylo v roce 1898, v době jejich vzniku.

Nic z toho by ovšem nebylo možné bez obětavého úsilí všech, kteří se pro terezínské varhany nadchli a nakonec společně dokázali sehnat potřebné finanční prostředky. Díky intenzivní spolupráci města Terezín s Nadačním fondem Hans

Krása – Terezín v čele s báječnou paní Gaby Flatow se podařilo nejprve získat podporu Česko – německého fondu budoucnosti a poté podporu rozhodující, prezidenta německého spolko­vého sněmu pana Prof. Dr. Norberta Lammerta.

Nelze však opomenout ani řadu umělců, kteří finančně přispěli k financování celkem v pěti benefičních koncertech (viz příloha)! Nemalý podíl na finanční podpoře mají i menší místní firmy a jednotlivci. Vám všem patří upřímné veliké díky za to, že se dobré dílo s pomocí Boží podařilo.

Varhany zrestaurovala varhanářská dílna Petra Dlabala a Borise Mettlera z Bílska u Olomouce.

Na díle se podíleli i další čeští varhanáři: pan Dalibor Michek, jenž restauroval dřevěné píšťaly, pan Marek Vorlíček, jehož dílem je opravený a nově okožený měch, pan Štěpán Kopeček, jenž se zrestauroval kovové píšťaly a vyrobil

Für die eigentliche handwerkliche Restaurierung dieser wundervollen Orgel zeichnen die Orgelbauer Petr Dlabal und Boris Mettler (Varhanářská dílna Dlabal – Mettler) aus Bílsko bei Olomouc verantwortlich. Des Weiteren seien hier alle Orgelbauer genannt, die sich um dieses wunderbare Orgelinstrument bemüht haben: Herr Dalibor Michek, seine Werkstatt restaurierte die Holzpfeifen, Herr Marek Vorlíček, sein Werk ist die Balganlage, Herr Stepan Kopeček, er restaurierte die Metallpfeifen und stellte die fehlenden Pfeifen her, die Kollegen Ondřej Kaštovský und Petr Spáčil, die sich an allen Arbeiten beteiligten, hauptsächlich an der Restaurierung der Windladen, der Windkanäle und der Klaviaturen, sowie Herr Zdeněk Henych, der die Intonation leitete.

Das ganze Konzept und der Restaurierungsvorschlag stammt von Herrn Pavel Černý, einer der bekanntesten tschechischen Organisten und Orgelsachverständigen, der die Restaurierung die ganze Zeit begleitete. Sein meisterliches Orgelspiel konnten wir bereits im Juni hören und werden es auch heute mehrmals bewundern können.

Boris Mettler

chybějící, pánové Ondřej Kaštovský a Petr Spáčil, jež se podíleli na veškerých pracích, zejména restaurování vzdušnic a klaviatur, a pan Zdeněk Henych, jež vedl intonaci a ladění.

Restaurátorský záměr i celková koncepce opravy varhan je dílem předního českého varhaníka a organologa pana Pavla Černého, jež po celou dobu opravy zajišťoval odborné konzultace i dozor. Jeho mistrovskou hru na varhany jsme slyšeli už v červnu a budeme ji vícekrát obdivovat i dnes.

Zdeněk Henych

ORGELDISPOSITION:

I. Manual C – f3

Bourdon 16'
Principal 8'
Gamba 8'
Gedeckt 8'
Hohlflöte 8'
Rohrflöte 4'
Octave 4'
Mixtura 2 2/3' 4 fach

II. Manual C – f3

Geigenprincipal 8'
Aeoline 8'
Salicional 8'
Rohrflöte 8'
Gemshorn 4'
Flaute dolce 4'

Pedal C – d1

Contrabass 16'
Subbass 16'
Violon 16'
Posaune 16'
Octavbass 8'
Cello 8'

Koppeln: III/I, I/P

*Forte II. Manual, Mezzoforte, Forte,
Pleno, Tutti
Crescendo*

Mechanische Traktur, Kegellade

DISPOZICE VARHAN:

I. manuál C – f3

Bourdon 16'
Principal 8'
Gamba 8'
Gedeckt 8'
Hohlflöte 8'
Rohrflöte 4'
Octave 4'
Mixtura 2 2/3' 4 fach

II. manuál C – f3

Geigenprincipal 8'
Aeoline 8'
Salicional 8'
Rohrflöte 8'
Gemshorn 4'
Flaute dolce 4'

Pedál C – d1

Contrabass 16'
Subbass 16'
Violon 16'
Posaune 16'
Octavbass 8'
Cello 8'

Spojky: III/I, I/P

*Forte II. manuálu, Mezzoforte, Forte,
Pleno, Tutti
Crescendo (třmen)
Traktura mechanická, vzdušnice
kuželkové.*

ALEXANDRE-PIERRE-FRANÇOIS BOËLY (1785 – 1858)

Fantasie und Fuge b-moll, op. 18/6

In dem aufblühenden französischem Musikleben des frühen 19. Jahrhunderts spielte Alexandre Pierre François Boëly eine bedeutendere Rolle als sein (relativ geringer) Bekanntheitsgrad vermuten lässt: Er hat ein eindrucksvolles Oeuvre von über 300 Werken hinterlassen, vor allem Kammermusik und Werke für Klavier und Orgel, allein über 30 Fugen (Fughetten und Doppelfugen). Zu seinen späteren Bewunderern gehörten deshalb auch César Franck (1822–1890) und Camille Saint-Saëns (1835 – 1921), beide ebenfalls hervorragende ausübende Organisten.

Boëly erhielt seine erste Ausbildung von seinem Vater, ein Komponist, Lehrer für Harfe und Countertenor an der berühmten Kirche *Sainte Chapelle* im Herzen von Paris. Während seiner Zeit als Organist an der Pariser Kathedrale *Saint-Germain-l'Auxerrois* widmete er sich - entgegen dem romantischen Mainstream - besonders den älteren Komponisten wie Girolamo Frescobaldi (1583 – 1643), François Couperin (1668 – 1733) und dem grossen Johann Sebastian Bach. Dies erregte bei seinen Vorgesetzten derartiges Missfallen, dass er 1851 seinen Dienst zu quittieren hatte. Er starb einige Jahre später, als einfacher Klavierlehrer.

In seiner schwungvollen **Fantasie und Fuge b-moll** aus dem Jahre 1856, inspiriert von pianistischer Virtuosität, funkeln brillante arpeggioartige Girlanden in der Fantasie und der Coda und werden mit einem in der b-moll Tonart etwas dunkel gefärbtem und aus dem B-A-C-H Motiv abgeleitetem Thema der im Mittelteil stehenden Fuge, verbunden.

ALEXANDRE PIERRE FRANÇOIS BOËLY (1785 – 1858)

Fantazie a fuga b-moll, OP. 18/6

V rozkvétajícím francouzském hudebním životě raného 19. století hrál Alexandre Pierre François Boëly roli významnější, než bychom se z (poměrně malého) povědomí o něm domnívali: zanechal působivý komplex více než 300 děl, především komorní hudby a skladeb pro klavír a varhany, jen fug (fughett a dvojitých fug) je více než 30. K jeho pozdějším obdivovatelům proto patřili i César Franck (1822 – 1890) a Camille Saint-Saëns (1835 – 1921), oba rovněž vynikající varhaníci.

Prvním učitelem Boëlyho byl jeho otec, skladatel, učitel hry na harfu a kontratenor slavného kostela *Sainte Chapelle* v srdci Paříže. Kromě klavíru a varhan ovládal Boëly také hru na violu. V době, kdy působil jako varhaník v pařížské katedrále *Saint-Germain-l'Auxerrois* se - navzdory romantickému hlavnímu proudu - věnoval zejména starším skladatelům, jako byli Girolamo Frescobaldi (1583 – 1643), François Couperin (1668 – 1733) a velký Johann Sebastian Bach. U svých nadřízených tím vzbudil takovou míru nevole, že musel svou službu ukončit. Zemřel o několik let později jako prostý učitel klavíru.

Ve své svižné skladbě **Fantazie a fuga b-moll** (z roku 1856), inspirované klavírní virtuozitou, jiskří brilantní arpeggiové girlandy ve fantazii a codě a spojují se s tématem fugy stojící uprostřed, poněkud temněji zabarveným v tónině b-moll a odvozeným z motivu B-A-C-H.

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685 – 1750)

Fuge C-Dur, BWV 545

Im Grunde ist eine romantisch disponierte Orgel (wie diese in Terezín) für die Wiedergabe von Werken der barocken Orgelliteratur, d.h wie jene von Bach und seinen Zeitgenossen, nicht gut geeignet. Doch diese Fuge C-Dur, BWV 545 bildet insofern eine Ausnahme, als sie auf einer Edition von 1912 von Karl Straube (1873 – 1950), Kantor der Thomaskirche in Leipzig, beruht, d.h. unter damals neuen Aspekten eingerichtet wurde: Um der älteren Orgelmusik den Ruf des „Verstaubten“ zu nehmen, interpretierte Straube sie im Stil emotional-expressiver Dynamik, wobei er sich am Klang der spätromantischen Orgel orientierte und alle Stufen vom Pianissimo bis zum Fortissimo einsetzte. Gleichzeitig nutzte er die dynamische Abstufung der Manuale, um wichtige Mittelstimmen herauszuheben, was oft ein kunstvolles Spiel einer Hand auf zwei Manualen verlangt. Als Grundlage für das Orgelspiel galt ihm ein strenges Legato, wobei sich die Artikulation an den Streicherangaben von Orchesterwerken Bachs orientierte, gleichzeitig verlangte er nach empfindsamen Agogik (Tempo-veränderung) und lebendiger Rhythmik. Eine solche Ausgabe wird in der heutigen Spielpraxis nur selten verwendet, doch wird sie legitim, ja gar geradezu authentisch, um den barocken Komponisten J. S. Bach auf einer spätromantischen Orgel vorzutragen.

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685 – 1750)

Fuga C-dur, BWV 545

V podstatě jsou varhany s romantickou dispozicí (jako právě terezínské) nepříliš vhodné pro interpretaci děl barokní varhanní hudby, tedy děl Bachových a jeho vrstevníků. Ovšem tato Fuga C-dur, BWV 545, je do určité míry výjimkou, protože vychází z edice Karla Straubeho (1873 – 1950) z roku 1912, který byl kantorem kostela Thomaskirche v Lipsku, a byla tedy přizpůsobena tehdejšími novými aspekty: ve snaze „oprášit“ starší varhanní hudbu ji Straube interpretoval ve stylu emocionálně-expressivní dynamiky, přičemž se řídil zvukem pozdně romantických varhan a použil všechny stupně od pianissima po fortissimo. Současně využíval dynamického odstupňování manuálů k vyzvednutí důležitých středních hlasů, což často vyžaduje umnou hru jednou rukou na dvou manuálech. Základem varhanní hry pro něj bylo přísné legato, artikulace se přitom orientovala podle údajů pro smyčce v Bachových orchestrálních dílech, současně vyžadoval citlivou agogiku (změny tempa) a živou rytmiku. Takovéto podání se v dnešních interpretacích užívá zřídka, je však legitimní, dokonce přímo autentické, má-li být barokní skladatel J.S.Bach přednesen na pozdně romantických varhanách.

JEHAN ALAIN (1911 – 1940)
Drei Sätze für Flöte und Orgel

Jehan Alain war einer der talentiertesten französischen Komponisten und virtuosen Organisten der ersten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts. Sein Vater Albert, Organist und Orgelbauer, baute eine Hausorgel, an der er seine drei Kinder - Jehan, Olivier und Marie-Claire - unterrichtete.

Die etwa zehnjährige Kompositionstätigkeit Jehan Alains deckt sich zeitlich mit seinen Studienjahren am Pariser Konservatorium (1929–1939), für dessen straff reglementierten Betrieb er aber wenig empfänglich war. Zu seinen Lehrern gehörten Marcel Dupré (1886 – 1971) für Orgel und Improvisation und Paul Dukas (1865 – 1935) für Komposition. Als 1936 seine *Suite* mit dem Kompositionspreis der Gesellschaft *Les Amis de l'Orgue* ausgezeichnet wurde, verließ er die Kompositionsklasse ohne Abschluss.

1939 wurde Jehan Alain zum Kriegsdienst in die motorisierte 8. Panzerdivision einberufen, am 20. Juni 1940 starb er in einem Gefecht bei Saumur. Es ist überliefert, dass in seinem Motorrad die Orchestrierung seines wichtigsten Werkes *Trois Dances* gefunden wurde, an der er bis kurz vor seinem Tode gearbeitet hatte.

Obwohl Jehan Alain schon im Alter von 29 Jahren starb, umfasst sein Werkverzeichnis mehr als 140 Kompositionen. Sein Oeuvre gilt als eines der originellsten im zwanzigsten Jahrhundert und wurde nicht nur durch die musikalischen Sprachen von Claude Debussy (1862 – 1918) und Olivier Messiaen (1908 – 1992) beeinflusst, sondern ebenso durch fernöstliche Musik und durch das neu erwachte Interesse an der

JEHAN ALAIN (1911 – 1940)
Tři věty pro flétnu a varhany

Jehan Alain byl jedním z nejtalentovanějších francouzských skladatelů a virtuózních varhaníků první poloviny dvacátého století. Jeho otec Albert, varhaník a varhanář, postavil domácí varhany a učil na nich své tři děti – Jehana, Oliviera a Marii-Claire.

Zhruba desetiletá skladatelská činnost Jehana Alaina se časově kryje s jeho lety studia na Pařížské konzervatoři (1929 – 1939), jejíž přísně stanovený provoz na něj však málo působil. Jeho učitelem varhanní hry a improvizace byl Marcel Dupré (1886 – 1971) a skladby Paul Dukas (1865 – 1935). Když získala jeho *Suite* v roce 1936 cenu společnosti *Les Amis de l'Orgue* za skladbu, třídu skladby bez zakončení opustil. Roku 1939 byl Jehan Alain povolán do války k 8. motorizované tankové divizi a 20. června 1940 padl v boji u Saumur. Je doloženo, že v jeho motocyklu byla nalezena orchestrace jeho nejdůležitějšího díla *Trois Dances*, na kterém pracoval až do doby krátce před smrtí.

Ačkoliv Jehan Alain zemřel ve věku 29 let, obsahuje seznam jeho děl více než 140 skladeb. Jeho dílo platí za neoriginálnější ve dvacátém století a bylo ovlivněno nejen hudebním jazykem Clauða Debussyho (1862 – 1918) a Oliviera Messiaena (1908 – 1992), nýbrž i dálnévýchodní hudbou a nově probuzeným zájmem o hudbu 16. až 18. století, jakož i jazzem. Umělecké vyjádření, jež jednou označil za „*jedinou formu štěstí*“, hledal i v kresbě a poezii.

Psal hudbu pro klavír a orchestr stejně jako vokální a komorní hudbu. Za proslulost však vděčí především svým skladbám pro varhany, v nichž se ukazuje určitý stylistický od-

Musik des 16. bis 18. Jahrhunderts sowie an dem des Jazz. Den künstlerischen Ausdruck, den er einmal als „*die einzige Form des Glücks*“ bezeichnet hat, suchte er außerdem im Zeichnen und in der Poesie.

Er schrieb Musik für Klavier und Orchester sowie Vokal- und Kammermusik. Seine Bekanntheit verdankt er aber vor allem seinen Werken für Orgel, in denen sich eine gewisse stilistische Abkehr vom romantisch-orchesteralem Orgeltyp zeigt und die Hinwendung zu einem Klangideal, das Elemente der französischen Klassik und Romantik in neuartiger Synthese vereinigt.

Die *Drei Sätze für Flöte und Orgel* hatte er in den Jahren 1934/35 komponiert, ursprünglich für Klavier (*Trois mouvements pour Flûte et Piano*), seine Schwester Marie-Claire hat sie dann – durchaus im Sinne des Komponisten – für Orgel eingerichtet. Bemerkenswert bei diesem Werk ist, wie sich das träumerische Einleitungsmotiv des Andante zu einem bewegten Figurenwerk *con gracia* entwickelt und dann in einen brillanten Allegro Vivace-Finalsatz mündet.

„Die Wiederbelebung der Orgel in der Kirche zur Auferstehung des Herrn von Terezín ist wahrhaftig ein Grund zur Freude und zur Feier. Doch wird nie vergessen werden, mit welchem grausamen Schicksal der Ort der heutigen Freude verbunden ist. In Erinnerung an die menschlichen Opfer des Konzentrationslagers tragen wir Lebende das Leid des Wissens, das kein Trost tilgen kann. Das Geheimnis der Erlösung ist Erinnerung und darauf folgt das Neue, das Lebendige.“

Lenka Fehl - Gajdošová, Organistin

klon od romanticko-orchesterálního varhanního typu a obrát k hudebnímu ideálu, jež spojuje prvky francouzské klasiky a romantiky v syntéze nového druhu.

Tři věty pro flétnu a varhany komponoval v letech 1934/35 původně pro klavír (*Trois mouvements pour Flûte et Piano*), jeho sestra Marie Blaire je potom – zcela v intencích skladatele – upravila pro varhany. V tomto díle je pozoruhodné, jak se snový úvodní motiv andante rozvíjí do tklivých ozdob *con gracia* a ústí pak do brilantní závěrečné věty *allegro vivace*.

„Obnovení varhan v kostele Vzkříšení Páně v Terezíně je vskutku důvodem k radosti a oslavám. Nikdy však nebude zapomenut krutý osud, se kterým je místo dnešní radosti spojeno. Ve vzpomínkách na lidské oběti koncentračního tábora si my žijící neseme žal vědění, který nelze utiřit. Tajemstvím vykoupení je vzpomínka a po ní následuje nové, živé.“

Lenka Fehl - Gajdošová, varhanice

TEREŽÍN, 14.09.2014

SLAVNOSTNÍ VARHANNÍ KONCERT
U PŘÍLEŽITOSTI REKONSTRUKCE VARHAN V KOSTELE VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ
FESTLICHES ORGELKONZERT

ANLÄSSLICH DER WIEDERHERSTELLUNG DER ORGEL IN DER KIRCHE ZUR AUFERSTEHUNG DES HERRN

P R O G R A M / P R O G R A M M

11.00 Uhr

NA SCHODECH KE KOSTELU / AUF DER FREITREPPE DER KIRCHE

ŽESTĚ PRAŽSKÉHO HRADU/BLÄSER DER PRAGER BURG

UVNITŘ KOSTELA / IM INNENRAUM DER KIRCHE

ALEXANDRE-PIERRE-FRANÇOIS BOËLY
(1785 –1858)

Fantazie a fuga b-moll, op. 18/6 / Fantasie und Fuge b-moll, op. 18/6
Lenka Fehlgajdošová, varhany/Orgel

PROJEVY/ANSPRACHEN

Jan Hamáček

Předseda poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky
Vorsitzender des Abgeordnetenhauses des Parlaments der Tschechischen Republik

Prof. Dr. Norbert Lammert

předseda Spolkového sněmu Spolkové republiky Německo
Präsident des Deutschen Bundestages

JOHANN SEBASTIAN BACH
(1685 – 1750)

Fuga C-dur, BWV 545 (dle edice Karl Straubeho 1912)
Fuge C-dur, BWV 545 (nach Karl Straube Edition, 1912)
Pavel Černý, varhany/Orgel

JEHAN ALAIN
(1911 - 1940)

Tři věty pro flétnu a varhany / Drei Sätze für Flöte und Orgel

Andante - Allegro con gracia - Allegro Vivace

Lenka Fehl - Gajdošová, varhany/Orgel - Lina Böhme, 1. flétnistka orchestru Junges Ensemble Berlin/1. Flötistin des Jungen Ensembles Berlin

ANTONÍN DVOŘÁK
(1841 - 1904)

Biblické písně, op. 99 (Výňatky) / Biblische Lieder (Auszüge)

4. *Hospodin jest můj pastýř*

4. *Gott ist mein Hirte*

8. *Popatřiž na mne a smiluj se nade mnou*

8. *Wende Dich zu mir! Sei mir gnädig!*

10. *Zpívejte Hospodinu píseň novou*

10. *Singet dem Herrn ein neues Lied*

Luděk Vele, bas/Bass - Pavel Černý, varhany/Orgel

GUSTAV ADOLF MERKEL
(1827 - 1885)

Sonáta d-moll, op. 30 pro čtyři ruce / Sonate d-Moll, op. 30 zu vier Händen

Allegro moderato

Lenka Fehl-Gajdošová a/und Pavel Černý, varhany/Orgel

PŘESTÁVKA / PAUSE (20 min.)

JAROSLAV KRČEK
(*1939)

Modlitba sv. Václava pro varhany a baryton (Premiéra)

věnováno varhanám v Terezíně u příležitosti slavnostního koncertu k jejich rekonstrukci roku 2014

Gebet des Hlg. Wenzel, für Orgel und Bariton (Uraufführung)

gewidmet der Orgel von Terezín anlässlich des Festkonzertes zur ihrer Wiederherstellung 2014

Karel Jakubů, baryton/Bariton - Pavel Černý, varhany/Orgel

JOHANNES BRAHMS
(1833 - 1897)

Ein Deutsches Requiem op. 45 (Auszüge) / Německé Requiem op. 45 (výňatky)

1. *Selig sind, die da Leid tragen*

1. *Blaze těm, kdo pláčou*

4. *Wie lieblich sind deine Wohnungen*

4. *Jak je tvůj přibyték milý*

5. *Ihr habt nun Traurigkeit*

5. *I vy máte nyní zármutek*

7. *Selig sind die Toten*

7. *Od této chvíle jsou blahoslavení mrtví*

Junges Ensemble Berlin - Narine Yeghayan, soprán/Sopran

Lenka Fehl-Gajdošová, varhany/Orgel

Dirigent: Frank Markowitsch

ANTONÍN DVOŘÁK (1841 – 1904)

Biblické písně, op. 99

(Výňatky)

Biblické písně, cyklus celkem 10 písní, složil Dvořák v pozoruhodně krátké době tří týdnů v březnu 1894, tzn. během svého pobytu v New Yorku. Jako základ textu si zvolil verše z žalmů Kralické bible, tzn. v jemu důvěrně známém českém jazyce, což svědčí o zvláštním osobním vztahu. Vskutku se v těchto hluboce procitěných zpěvech najde nářek, prosba, obava, důvěra, ale také chvála Boha a víra v jeho pomoc, jež se jeví jako osobní vyznání. Tyto písně, jež mu byly zvlášť cenné, souvisejí zajisté s tragickými úmrtími na vzdáleném domácím kontinentu, smrt vážených hudebníků jako Čajkovskij, Gounod a Hans von Bülow se ho zajisté dotkla, stejně jako – v soukromé oblasti – úmrtí jeho otce.

Původní klavírní doprovod je na varhanách oprávněně nejen pro náboženský obsah, nýbrž zdá se nasnadě i vzhledem ke skladatelské struktuře písní a velice často se uvádí.

ANTONÍN DVOŘÁK (1841 – 1904)

Biblische Lieder, op. 99

(Auszüge)

Die Biblischen Lieder, ein Zyklus von insgesamt 10 Liedern, komponierte Dvořák im März 1894, d.h. während seines Aufenthaltes in New York in der erstaunlich kurzen Zeit von drei Wochen. Als Textgrundlage wählte er Verse aus den Psalmen der Kralicka Bibel, d.h. in seiner vertrauten tschechischen Sprache, was für eine besondere persönliche Bindung spricht. In der Tat finden sich in diesen tief empfundenen Gesängen Klage, Fürbitte, Angst, Zuversicht, aber auch das Lob Gottes und das Vertrauen auf dessen Hilfe, die wie ein persönliches Bekenntnis erscheinen. Sicherlich stehen diese Lieder, die ihm besonders wertvoll waren, im Zusammenhang mit tragischen Todesfällen im fernen heimatlichen Kontinent, der Tod von geschätzten Musikern wie Tschajkowskj, Gounod und Hans von Bülow werden ihn berührt haben wie - im privaten Bereich - das Sterben seines geliebten Vaters.

Ursprünglich für Klavier geschrieben, ist die Orgelbegleitung nicht nur durch den religiösen Inhalt legitimiert, sondern erscheint auch durch die kompositorische Struktur der Lieder naheliegend und wird sehr häufig angewandt.

BIBLICKÉ PÍSNĚ (Výňatky)

4. Hospodin jest můj pastýř,
nebudu míti nedostatku.
Na pastvách zelených pase mne,
k vodám tichým mne přivedí.
Duši mou občerstvuje,
vodí mne po stezkách
spravedlnosti pro jméno své.
Byť se mi dostalo jíti
přes údolí stínu smrti,
nebuduť se báti zlého,
neboť Ty se mnou jsi.
A prut Tvůj a hůl Tvá,
tot' mne potěšuje.

8. Popatříž na mne a smiluj se nade mnou
neboť jsem opuštěný a ztrápený.
Soužení srdce mého rozmnožují se,
z úzkostí mých vyved' mne.
Smiluj se nade mnou!
Viz trápení mé a bídu mou
a odpusť všechny hříchy mé.
Ostříhej duše mé a vytrhni mne,
at' nejsem zahanben,
neboť v Tebe doufám.

BIBLISCHE LIEDER (Auswahl)

4. Gott ist mein Hirte,
mir wird nichts mangeln.
Er lagert mich auf grüner Weide
er leitet mich an stillen Bächen hin!
Er labt mein schmachthendes Gemüt
und führt mich auf gerechten Wegen
zu seines Namens Ruhm.
Und wall ich auch
im Todesschattentale,
so wall ich ohne Furcht,
denn Du begleitest mich.
Dein Stab ist meine Stütze
und immerdar mein Trost!

8. Wende Dich zu mir! Sei mir gnädig,
denn ich bin einsam und elend.
Gross, gross ist meines Herzens Angst,
führe mich aus meiner Not!
Sei mir gnädig, sieh meine Leiden,
meinen Jammer und
vergib mir meine Sünden!
Bewahre meine Seele und errette mich
dass ich nicht zu Schanden werde,
denn ich traue auf Dich!

10. Zpívejte Hospodinu píseň novou,

nebot' jest divné věci učinil.

Zvuk vydejte, prozpěvujte

a žalmy zpívejte.

Zvuč, moře, i to, což v něm jest,

okršlek světa, i ti, což na něm bydlí.

Řeky rukama plesejte,

spolu s nimi i hory prozpěvujte.

Plesej, pole, a vše, což na něm,

plesej, země, zvuč i moře,

i což v něm jest.

*

10. Singet ein neues Lied, singet dem Herrn,

denn er hat Wunder an uns getan!

Jauchze dem Herrn, alle Welt!

Frohlocket, singet und spielet!

Es stürmet das Meer und was es enthält,

der Erdkreis und die ihn bewohnen,

Ströme rauschen, Stürme brausen

Berge jubeln Wettgesang.

Wonnevoll sei die Flur mit allem, was drauf,

es jauchzen alle,

alle Bäume des Walde!

*

GUSTAV ADOLF MERKEL (1827–1885)
Sonate d-moll, op. 30 zu vier Händen,
1.) Allegro moderato

Wenn gelten sollte, dass die hochromantische Orgel vor allem ein „*ohrenbetäubendes*“ Tutti aller Register charakterisiert, wird dies ganz gewiss im vierhändigen Spiel erreicht wie hier in seiner ersten Sonate d-moll, op. 30, für die der junge Komponist Gustav Adolf Merkel 1857 den vielbeachteten ersten Preis eines Wettbewerbs für vierhändige Orgelkomposition erhielt.

Gustav Adolf Merkel wurde als Sohn eines Lehrers und Organisten 1827 in der Oberlausitz geboren, er studierte bei Ernst Julius Otto und Johann Schneider Kontrapunkt und Orgel und wurde bald als virtuoser Organist und Komponist geistlicher Musik bekannt. Ab 1861 war er Lehrer am Dresdner Königlichen Konservatorium für Musik, 1864 wurde er Hoforganist an der Katholischen Hofkirche in Dresden und gehörte bald zu einem der meist gespielten Orgelkomponisten seiner Zeit.

Merkels ausdrucksvoller Sonate d-moll wird in jedem Satz ein Motto aus dem 42. bzw. 23. Psalm vorangestellt, ohne dabei aber programmatische Verdeutlichung zu erstreben. Lediglich eine textliche Analogie zu der in düsterem Moll gehaltenen Musik des 1. Satzes, zum pastoralen Charakter des Mittelsatzes und zum effektvollen Finalsatz lassen einen Bezug zu den Psalmen erkennen.

GUSTAV ADOLF MERKEL (1827–1885)
Sonáta d-moll, op. 30 pro čtyři ruce
1.) Allegro moderato

Jestliže by mělo platit, že vrcholně romantické varhany charakterizuje především „*ohlušující*“ tutti všech rejstříků, pak se toho určitě dosáhne čtyřruční hrou, jako tomu je v Sonátě d-moll, op. 30, za kterou obdržel tehdy mladý skladatel Gustav Adolf Merkel v roce 1857 prestižní první cenu v soutěži čtyřručních varhanních skladeb.

Gustav Adolf Merkel se narodil roku 1827 jako syn učitele a varhaníka v Horní Lužici. Jeho učitelé kontrapunktu a hry na varhany byli Ernst Julius Otto a Johann Schneider. Brzy se proslavil jako virtuózní varhaník a skladatel duchovní hudby. Od roku 1861 byl učitelem na drážďanské Královské hudební konzervatoři, roku 1864 se stal dvorním varhaníkem v katolickém Dvorním kostele v Drážďanech a brzy patřil k jednomu z nejhranějších varhanních skladatelů své doby.

Merkelova výrazná Sonáta d-moll má před každou větou motto ze 42., resp. 23. žalmu, aniž by šlo o snahu vyjádřit její program. Pouze z textové analogie k pochmurné mollové hudbě první věty, pastorálního charakteru střední a efektní závěrečné větě lze poznat vztah k žalmům.

JAROSLAV KRČEK (1939*)

Modlitba svahého Václava pro varhany a baryton

(Premiéra)

„Nemohlo by snad být krásnější *laudatio k rekonstrukci varhan, než nová skladba, složená pro tuto příležitost! A od Jaroslava Krčka, vynikajícího českého umělce, skladatele a hudebníka!*“ řekla varhanice Lenka Fehlgajdošová, když se dozvěděla o této premiéře. Jak pravdivé! Jaká čest pro Terezín, jaká čest pro tyto varhany!

Nesmírná šíře Krčkovy tvorby má svůj počátek ve staročeské hudbě, kterou se svým výtečným souborem *Musica Bohemica* interpretoval v mnoha evropských zemích. Také na benefičním koncertu 8. května 2012 v Berlíně bylo v premiéře uvedeno dílo Jaroslava Krčka.

„*Modlitba sv. Václava je součástí opery „Za oponou času“, kterou autor upravil a překomponoval pro slavnostní koncert v Terezíně.*

Skladba je záměrně přepracovaná pro varhany a sólový zpěv (baryton). V původním znění je rozměrnější, v dramatické souvislosti se smrtí sv. Ludmily a hlavně doprovázena symfonickým orchestrem.

Svatý Václav byl český kníže, kterého bychom spíše měli zvat král-kněz. Vládl slovem, mírností a moudrou obětavostí. Mučednická smrt, kterou způsobil jeho mladší bratr Boleslav, z něj učinila reprezentanta a patrona naší země. Je vzorem pro všechny vládcy světa, kteří by se mu měli podobat svou pravdivostí, otevřeností srdce a čerpáním sil z věčného zdroje.“ (Jaroslav Krček)

JAROSLAV KRČEK (1939*)

Gebet des Heiligen Wenzel, für Orgel und Bariton

(Uraufführung)

„*Welch schönere Laudatio auf die Erneuerung einer Orgel könnte es geben, als eine neue Komposition, die für diesen Anlass geschaffen wurde! Und von Jaroslav Krček, einem so hervorragenden tschechischen Künstler, Komponisten und Musiker!*“ so die Organistin Lenka Fehlgajdošová, als sie von dieser Uraufführung erfuhr. Wir wahr! Welch eine Ehre für Terezín, welch eine Ehre für diese Orgel!

Die äusserst grosse Bandbreite in Krčeks Schaffen nahm seinen Ausgangspunkt in der altböhmisches Musik, die er mit seinem hervorragenden Ensemble *Musica Bohemica* in viele europäische Länder trug. Auch bei dem Benefizkonzert am 8. Mai 2012 in Berlin wurde ein Werk von Jaroslav Krček aufgeführt.

„*Das Gebet des Hl. Wenzel ist Bestandteil der Oper „Hinters dem Vorhang der Zeit“, so Jaroslav Krček, „und wurde für das Festkonzert am 14. September 2014 in Terezín für Orgel und Sologesang (Bariton) neu gestaltet. In der dramatischen Verbindung mit dem Tod der Hl.*

Ludmilla ist es in der ursprünglichen Fassung voluminöser und wird von einem Sinfonieorchester begleitet.

Der Hl. Wenzel war ein tschechischer Fürst, ein Herrscher, den wir eher als König - Priester bezeichnen sollten. Er herrschte mit dem Wort, friedlich und mit weiser Aufopferung. Sein Märtyrertod, den sein jüngerer Bruder Boleslav verursachte, liess ihn zum Repräsentanten und Schutzheiligen unseres Landes werden.

Er ist ein Vorbild für alle Herrscher der Welt, sie sollten ihm an Wahrhaftigkeit und Offenheit des Herzens gleichkommen und Kraft schöpfen aus der ewigen Quelle.“

JAROSLAV KRČEK
Motlitba svatého Václava

Ty, Pane nad pány.
Králi nad králi
Synu Boží jediný.
Ježíši Kriste,
najdi mne a vyslyš modlitbu mou.
Vím, že úkol, jež jsi na mne vložil, je nelehký.
Dej mi proto sílu, abych jej vykonával se ctí,
pokorou a odpovědně.
Říkáš: „Poznáte-li sebe, budete poznáni a zvíte,
že jste dětmi Boha živého,
když však sebe nepoznáte, ocitnete se v chudobě
a sami budete ochuzeni.“
Dej mi proto poznat, co jest před tváří mou
a zjev mi, co je skryto.
Nabádáš nás a radíš, že „to, co vchází do našich úst,
nás neposkvrní, ale to, co z našich úst vychází,
nás poskvrňuje.“
Ať tedy slovo, které vyslovím, je vždy
prospěšné, laskavé a moudré.
Kázal jsi také: „Když slepý vede slepého,
spadnou oba do jámy“, a „kdo se stal bohatým,
ať je králem, ale ten, kdo má moc, ať se jí zřekne.“
Nedopusť prosím, abych přestal vidět Tvé světlo,
a nedopusť, aby mne oslepila moc, avšak pomoz
mi najít cestu k pravdě. A nám všem pak dej,
ať kalich naplněn krví Tvé lásky
zažehne plamen v našich srdcích,
aby se oheň a voda proměnily ve víno života.

Ať vede mě Tvá láska

JAROSLAV KRČEK
Gebet des Heiligen Wenzel

O Herr über den Herrn,
König über den Königen,
Gottes einziger Sohn,
Jesu Christ,
such mich auf und erhöre mein Gebet.
Ich weiß, dass Du mir eine nicht leichte Aufgabe auferlegt hast,
Gib mir also die Kraft, damit ich sie mit Ehre,
Demut und Verantwortung zu erfüllen vermag.
Du sagtest: „Wenn ihr euch erkennen werdet, dann werdet ihr erkannt,
und ihr werdet wissen,
dass ihr die Söhne des lebendigen Vaters seid.
Aber wenn ihr euch nicht erkennt, dann seid ihr in der Armut,
und ihr seid die Armut.“
Lass mich also erkennen, was vor meinem Antlitz steht,
und offenbare das Verdeckte.
Du mahnst und rätst: „das, was hineingeht in euren Mund,
wird euch nicht verunreinigen. Aber das, was euren Mund verlässt,
das ist es, was euch verunreinigen wird.“
Lass also das von mir ausgesprochene Wort immer
nützlich, freundlich und klug zu sein.
Auch predigst du: „Wenn ein Blinder einen Blinden führt,
fallen sie beide in eine Grube.“ und „Wer reich geworden ist
soll König sein, und wer die Macht besitzt, soll sie aufgeben.“
Lass bitte nicht zu, dass ich aufhöre, Dein Licht zu sehen,
lass bitte nicht zu, dass mich die Macht erblindet, und hilf mir,
den Weg zur Wahrheit zu finden. Und lass für uns alle
den vom Blut Deiner Liebe gefüllten Kelch
Flamme in unseren Herzen entzünden,
damit das Feuer und das Wasser zum Wein des Lebens werden.

Es führe mich Deine Liebe

JOHANNES BRAHMS (1833 – 1897)
Ein Deutsches Requiem (Auszüge)

Der Titel bedarf einer Erläuterung: Unter einem REQUIEM versteht man gemeinhin die Liturgie der Totenmesse der katholischen Kirche, zumeist in lateinischer Sprache. Der im protestantischen Hamburg geborene und aufgewachsene Johannes Brahms wählte seine Texte jedoch aus der „*Luther-bibel*“, die erste vollständige Übersetzung des Alten und des Neuen Testaments in deutscher Sprache, die 1534 erstmals im Druck erschien.

Das Adjektiv „*Deutsch*“ hat hier also einen rein sprachlichen, keineswegs nationalen Bezug. Brahms selbst äusserte sich kritisch zu diesem Titel „*was den Text betrifft, will ich doch bekennen, dass ich recht gern... das „Deutsch“ wegliesse und einfach den „Menschen“ setze.*“

Nicht nur sprachlich, auch inhaltlich unterscheidet sich diese Requiem ganz wesentlich von dem traditionellen Kanon einer Totenmesse: Während der liturgische Text eines Requiems sich an die Toten wendet, wie bei Verdi und Dvořák z.B. gleich zu Beginn: „*Requiem aeternam dona eis, domine, et lux perpetua luceat eis!*“ („*Ewige Ruhe, gib ihnen, Herr, und das ewige Licht leuchte ihnen!*“) gilt Brahms' Fürbitte den Lebenden: „*Selig sind, die da Leid tragen, denn sie sollen getröstet werden!*“ dies sind die ersten Worte des Chores bei Brahms, und dies ist die zentrale Aussage seines Requiems, es gilt dem Trost derer, „*die da Leid tragen*“, eine von Ernst, Würde und vor allem eine von Zuversicht geprägte Musik - für die Lebenden.

JOHANNES BRAHMS (1833 – 1897)
Německé Requiem (výňatky)

Název je třeba vysvětlit: názvem REQUIEM se obecně označuje liturgie zádušní mše v katolické církvi, většinou v latině. Johannes Brahms, který se narodil a mládí prožil v protestantském Hamburgu, však své texty volil z „*Lutherovy Bible*“, prvního úplného překladu Starého a Nového zákona do němčiny, který tiskem vyšel poprvé v roce 1534.

Přívlastek „*německé*“ zde tedy má čistě jazykový, nikoliv národní význam. Brahms sám se k tomuto názvu stavěl kriticky: „*co se textu týče, přiznávám, že bych velmi rád... vynechal to „německé“ a použil prostě „lidské*“.

Toto requiem se od tradičního řádu zádušní mše neliší jen jazykem, nýbrž také obsahem: zatímco se liturgický text requiem zaměřuje na zemřelé, a – jako u Verdiho a Dvořáka - žádá: „*Requiem aeternam dona eis, domine, et lux perpetua luceat eis!*“ („*Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí!*“), přimlouvá se Brahms za živé: „*Blaze těm, kdo pláčou, neboť oni budou potěšeni!*“ To jsou první slova sboru

u Brahmsa a to je ústřední výpověď jeho requiem, je útěchou těm, „*kdo pláčou*“, hudba nesená vážností, úctou a především nadějí – hudba pro živé.

JOHANNES BRAHMS
Ein Deutsches Requiem (Auszüge)

1. CHOR

Selig sind, die da Leid tragen,
denn sie sollen getröstet werden

Die mit Tränen sähen,
werden mit Freuden ernten.
Sie gehen hin und weinen
und tragen edlen Samen
und kommen mit Freuden
und bringen ihre Garben.

4. CHOR

Wie lieblich sind deine Wohnungen,
Herr Zebaoth!

Meine Seele verlanget und sehnet sich
nach den Vorhöfen des Herrn;
mein Leib und Seele freuen sich
in dem lebendigen Gott.
Wohl denen, die in Deinem Hause wohnen,
die loben Dich immerdar.

5. SOPRAN

Ihr habt nun Traurigkeit

aber ich will euch wiedersehen
und euer Herz soll sich freuen,
und Eure Freude soll niemand von Euch nehmen.

CHOR:

Ich will euch trösten,
wie einen seine Mutter tröstet

JOHANNES BRAHMS
Německé Requiem (výňatky)

1. SBOR

Blaze těm, kdo pláčou,
neboť oni budou potěšeni

Ti, kdo v slzách sejí
s plesáním budou sklízet.
S pláčem nyní chodí,
kdo rozsévá,
s plesáním však přijde,
až ponese snopy.

4. SBOR

Jak je tvůj přibytěk milý,
Hospodine zástupů!

Má duše zmírá steskem
po Hospodinových nádvořích,
mé srdce i mé tělo
plesají vstříc živému Bohu!
Blaze těm, kdo bydlí v tvém domě
mohou tě zde vždycky chválit.

5. SOPRÁN

I vy máte nyní zármutek.

Uvidím vás však opět
a vaše srdce se zaraduje
a vaši radost vám nikdo nevezme.

SBOR

Jako když někoho utěšuje matka,
tak vás budu těšit.

SOPRAN:

Sehet mich an: Ich habe eine kleine Zeit
Mühe und Arbeit gehabt
und habe grossen Trost gefunden

CHOR

Ich will euch trösten.

7. CHOR

Selig sind die Toten

die in dem Herrn sterben,
von nun an.

Ja, der Geist spricht,
dass sie ruhen von ihrer Arbeit;
denn ihre Werke folgen ihnen nach.

SOPRÁN

Pohled'te na mne: měl jsem pouze krátký čas,
bylo mi zatěžko a měl jsem práci,
i našel jsem velkou útěchu.

SBOR

Vás budu těšit

7. SBOR

Od této chvíle jsou blahoslavení mrtví,

Kteří umírají v Pánu.

Ano, praví Duch,
ať odpočinou od svých prací,
neboť jejich skutky jdou s nimi.

LENKA FEHL-GAJDOŠOVÁ, Organistin

Das Musikleben von Lenka Fehlgajdošová ist geprägt von einer großen Vielseitigkeit. Als Solistin gastierte sie in verschiedenen Ländern Europas und in den USA, in Konzerten wie den Internationalen Musikwochen Rheinland-Pfalz oder den Lamont Musik Events Denver. In der Presse wurde sie als „hochkarätig, dynamisch und fantasievoll“ bezeichnet.

Sie greift zurück auf ein breites Repertoire mit einer besonderer Aufmerksamkeit für die tschechische Musik. Sie kooperiert regelmäßig auch mit lebenden Komponisten, als Uraufführung präsentierte sie z. B. die ihr gewidmeten „Trois méditations de Paques“ des tschechischen Komponisten Jan Meisl an der Heidenreichorgel St. Michaelis Hof.

Sie arbeitet regelmäßig nicht nur mit zahlreichen Solosängern und Instrumentalisten zusammen, sondern konzertierte auch mit mehreren Orchestern, wie dem Berliner Symphonieorchester und mit vielen Chören. In den letzten Jahren vertieft sie ihr Interesse für die Chorleitung, zurzeit arbeitet sie u.a. mit dem Chor Berliner Cappella.

Lenka Fehlgajdošová ist Preisträgerin mehrerer nationaler und internationaler Wettbewerbe; sie gewann den 1. Preis im H. Schroeder Wettbewerb 2005 Trier. Das Konzertfach Orgel studierte sie am Konservatorium und an der AMU Prag mit Auszeichnung (Prof. J. Hora, Prof. J. Tůma) und ergänzte ihr Studium an der UdK Berlin und der HfM Hamburg (Prof. W. Zerer). Sie unternahm mehrere Studienreisen zu historischen Organen Europas. Die Dramaturgie dieses Konzertes ist im Wesentlichen ihr zu verdanken!

LENKA FEHL-GAJDOŠOVÁ, varhanice

Hudební činnost Lenky Fehlgajdošové se vyznačuje velkou univerzálností. Jako sólistka hostovala v různých evropských zemích a ve Spojených státech, v koncertních řadách jako Mezinárodní hudební týdny Rheinland-Pfalz nebo Lamont Musik Events Denver. V tisku je označena jako „vysoce kvalifikovaná, dynamická a plná fantazie“. Ve svých koncertních programech čerpá z širokého repertoáru, zvláštní pozornost věnuje hudbě české. Pravidelně spolupracuje také s živými skladateli. Na Heidenreichovy varhany sv. Michaela v Hofu uvedla například v premiéře jí věnované dílo „Trois méditations de Paques“ českého skladatele Jana Meisla.

Kromě řady sólových zpěváků a instrumentalistů, s nimiž pravidelně spolupracuje, koncertovala i s více orchestry jako např. Berlínskými symfoniky a s mnoha pěveckými sbory. V posledních letech prohlubuje svůj zájem o sbormistrovství, v současné době spolupracuje se sborem Berliner Cappella.

Lenka Fehlgajdošová získala ocenění v několika národních a mezinárodních soutěžích, vyhrála 1. cenu mezinárodní varhanní soutěže Hermana Schrödera.

Obor varhany vystudovala s vyznamenáním na Pražské konzervatoři a na Hudební fakultě AMU v Praze (prof. J. Hora a prof. J. Tůma), studium si doplnila na UdK v Berlíně a na HfM v Hamburku (prof. W. Zerer). Její zvláštní zájem patří navíc historickým varhanám. Významnou měrou se laskavě podílela i na dramaturgii tohoto koncertu!

PAVEL ČERNÝ, Organist

Der Organist, Pädagoge und Orgelsachverständige Pavel Černý ist oft Gast bei Konzerten in mehreren Ländern Europas und konzertierte auch in den USA, Japan, Brasilien, Afrika und Cuba. Er wirkt als Orgelozent an der Musikakademie in Prag und an der Janáček-Musikakademie in Brno und als Mitglied des Jurys bei Wettbewerben.

Nach Abschluss des Prager Konservatoriums studierte er an der Musikakademie in seiner Heimatstadt Prag, seine Ausbildung wurde durch Besuche von Meisterkursen bei einigen bedeutenden europäischen Organisten ergänzt.

Pavel Černý gewann erste Preise bei den Orgelwettbewerben in Opava (1990), Lubljana (1992) und beim Prager Frühling (1994). Weitere Auszeichnungen wurden ihm von bedeutenden Musik- und Kulturorganisationen verliehen. Pavel Černý nimmt regelmäßig für CD, Rundfunk und Fernsehen auf. Er gewann u.a. auch den Preis der deutschen Kritik (1998) für eine mit dem Organisten Martin Rost (Stralsund) vierhändige eingespielte CD. Bei besonderen Gelegenheiten konzertiert er auch mit einem tragbaren Instrument aus dem 18. Jahrhundert, das er selbst unter wissenschaftlichen Leitung in den Niederlanden restaurierte.

Er wirkt ausserdem als künstlerischer Berater bei verschiedenen Internationalen Orgelfestivals.

Bei wichtigen Orgelprojekten in Tschechische Republik ist er oft als Orgelsachverständiger tätig, so auch bei der Restaurierung der Orgel von Terezín.

PAVEL ČERNÝ, varhaník

Varhaník, pedagog a organolog Pavel Černý je často zván ke koncertním vystoupením. Kromě předních domácích podií (Pražské Jaro, FOK, Česká Filharmonie, Janáčkův Máj a další) účinkoval v různých zemích Evropy, USA, Japonsku, Brazílii, Africe a Kubě.

Na AMU v Praze a JAMU v Brně přednáší varhanní hru, improvizaci a organologii a zasedá jako člen soutěžních porot.

Upozornil na sebe získáním 1. cen ve varhanních soutěžích v Opavě (1990), Lublani (1992) a na Pražském jaru (1994). Další ceny mu byly uděleny prostřednictvím významných kulturních organizací. Doma i v zahraničí natáčí na CD, pro rozhlas a televizi. Některé CD nahrávky byly oceněny zahraniční kritikou. Je tvůrcem rozhlasových seriálů o varhanách. Při zvláštních příležitostech koncertuje na přenosném varhanním positivu neznámého českého mistra 18. století, který sám restauroval pod odborným vedením v Nizozemí.

Pavel Černý je uměleckým poradcem různých varhanních festivalů. Jako organolog pracuje v odborných komisích při stavbách, restaurování a dokumentaci varhan, publikuje odborné články a propaguje historické nástroje v České republice.

U důležitých varhanních projektů v České republice je často činný jako organolog, stejně tak při restaurování varhan v Terezíně.

LUDĚK VELE, Bass

Seit nun über 30 Jahren gehört Luděk Vele zum Ensemble des Nationaltheaters Prag, er verkörperte nahezu alle grossen bekannten Partien seines Fachs und gehört zu den bedeutenden Künstlerpersönlichkeiten dieser wichtigsten Bühne der Tschechischen Republik.

Zu seinen herausragenden Darstellungen gehören der Kezal in Smetanas *Die Verkaufte Braut*, König Philipp in Verdis *Don Carlos*, Papageno in Mozarts *Zauberflöte*, der Teiresias in *Oedipus Rex* von Strawinsky und - über Jahrzehnte hinweg, man möchte sagen: unübertroffen - der Leporello in *Don Giovanni*, den er 1987 auch zur 200 Jahrfeier der Uraufführung dieses Werkes sang (die unter Mozarts Leitung 1787 im angeschlossenen Ständetheater stattgefunden hatte.)

Luděk Vele tritt oft als Solist mit der Tschechischen Philharmonie und dem Philharmonischen Chor Prag auf, er arbeitet viel mit Rundfunk und Fernsehen zusammen und gastiert an zahlreichen Opernbühnen im Ausland. Auch als Konzertsänger schuf er sich eine Karriere auf internationalem Niveau.

Den vollständigen Zyklus der *Biblischen Lieder* hatte Luděk Vele bereits im August 2004 in Terezín (mit Klavier) gesungen, ein Gedenkkonzert für seinen älteren, geschätzten Kollegen Karel Berman, der diese Lieder 1943/44 als Häftling in Terezín/Theresienstadt gesungen hatte.

LUDĚK VELE, bas

Již víc než 30 let patří Luděk Vele k souboru Národního divadla v Praze, ztělesnil téměř všechny velké partie svého oboru a patří k významným uměleckým osobnostem této nejdůležitější scény České republiky.

K jeho vynikajícím uměleckým výkonům patří Kecal ve Smeta-nově *Prodané nevěstě*, král Filip ve Verdiho opeře *Don Carlos*, Papageno v Mozartově *Kouzelné flétně*, Teiresias v díle *Oidipus Rex* od Stravinského a - po desetiletí, chtělo by se říci: nepřekonatelný - Leporello v *Donu Giovannim*, kterého zpíval i v roce 1987 k 200. výročí premiéry tohoto díla (která se v roce 1787 konala pod Mozartovým vedením ve Stavovském divadle.)

Luděk Vele vystupuje často jako sólista s Českou filharmonií a Pražským filharmonickým sborem, hodně spolupracuje s rozhlasem i televizí a hostuje na četných operních jevištích v cizině. Jako koncertní pěvec si vydobyl kariéru na mezinárodní úrovni.

Celý cyklus *Biblických písní* zpíval Luděk Vele (s klavírním doprovodem) v Terezíně už v srpnu 2004, při koncertu na památku svého staršího, váženého kolegy Karla Bermana, jenž zpíval tyto písně v letech 1943/44 jako vězeň v Terezíně.

NARINE YEGHIYAN, Sopran

Die Sopranistin Narine Yeghiyan, seit der Spielzeit 2013/14 Mitglied des Ensembles der Staatsoper Berlin, wurde in Armenien geboren. Sie studierte am staatlichen Konservatorium ihrer Heimatstadt Yerevan Operngesang bei Prof. Nelly Pirumova bis 2008. Bereits in diesen Jahren gewann sie bei staatlichen Gesangswettbewerben den erste und dritte Preise.

Von 2009 bis 2011 war sie Gastsolistin am National Academic Opera and Ballet Theatre in Yerevan und nahm an zahlreichen Meisterkursen u. a. bei Brigitte Fassbaender und Grace Bumbry teil.

In Deutschland erreichte sie im Jahr 2009 beim Internationalen Gesangswettbewerb *Neue Stimmen* das Semifinale und wurde mit einem Sonderpreis der Liz Mohn Kultur- und Musikstiftung ausgezeichnet. 2010 nahm sie u. a. beim Gesangswettbewerb *Competizione dell'Opera* sowie 2011 an Plácido Domingos *Operalia* teil.

Auf der Bühne der Berliner Staatsoper sang sie u. a. die Barbarina in *Le nozze di Figaro* unter der Leitung von Daniel Barenboim, die Papagena in Mozarts *Die Zauberflöte*, die Giannetta in *L'elisir d'amore*, Tebaldo in *Don Carlos*, u. v. a. Zu ihrem Repertoire gehören ausserdem zahlreiche weitere klassische Opernpartien.

Zahlreiche Konzerte führen sie auch regelmäßig durch verschiedene Städte Europas. 2013 sang sie in Berlin in Artur Honeggers *König David* unter der Leitung von Frank Markowitsch.

Die Sopranpartie in Johannes Brahms' „*Ein deutsches Requiem*“ gab sie in diesem Jahr bereits im Berliner Konzerthaus am Gendarmenmarkt.

NARINE YEGHIYAN, soprán

Sopranistka Narine Yeghiyan, od sezóny 2013/14 členka souboru Státní opery v Berlíně, se narodila v Arménii. Operní zpěv studovala do roku 2008 na státní konzervatoři ve svém domově Jerevanu u profesorky Nelly Pirumovové. Již v těchto letech získala ve státních pěveckých soutěžích první a třetí ceny.

V letech 2009 až 2011 hostovala v Národním akademickém divadle opery a baletu v Jerevanu a účastnila se četných mistrovských kurzů mj. u Brigitte Fassbaender a Grace Bumbry.

V Německu se v roce 2009 dostala v mezinárodní pěvecké soutěži *Neue Stimmen* do semifinále a byla vyznamenána zvláštní cenou kulturní a hudební nadace Liz Mohn. V roce 2010 se mj. účastnila pěvecké soutěže *Competizione dell'Opera* a v roce 2011 soutěže *Operalia* Plácida Dominga.

Na scéně berlínské Státní opery zpívala mj. Barbarinu ve *Figarově svatbě* za řízení Daniela Barenboima, Papagenu v Mozartově *Kouzelné flétně*, Giannettu v *Nápoji lásky*, Tebalda v *Donu Carlosovi*. K jejímu repertoáru patří kromě toho mnoho dalších klasických operních rolí. Pravidelně účinkuje i na koncertech v různých evropských městech. V Berlíně zpívala roku 2011 za řízení Franka Markowitsche v *Králi Davidovi* Artura Honeggera.

Sopranový part v *Německém requiem* Johannese Brahmse zpívala v tomto roce již v koncertní síni *Konzerthaus am Gendarmenmarkt* v Berlíně.

JUNGES ENSEMBLE BERLIN E.V.

Das Junge Ensemble Berlin e.V. wurde 1958 unter dem Namen Neue Chorgemeinschaft Berlin gegründet. Derzeit besteht der Verein aus über 200 Mitgliedern und unterteilt sich in die Gruppen Sinfonieorchester, Chor und Blasorchester.

Im Jahr 2013 wurde mit Verdis *MESSA DA REQUIEM* (*) das 55. Jubiläumsjahr des JEB eingeleitet. Das Sinfonieorchester und der Chor konnten gemeinsam mit prominenten Solisten (Annette Dasch, Stephanie Atanasov, Alexey Sayapin und Sebastian Noack) zwei umjubelte Benefizkonzerte zugunsten der Orgelrestaurierung in Terezín geben.

Die 100 Musiker des Sinfonieorchesters treffen sich wöchentlich, um in disziplinierter Probenarbeit sinfonische Konzertprogramme einzustudieren, die dann in der Berliner Philharmonie oder im Konzerthaus Berlin vorgetragen werden. Aber auch die Teilnahme an Opern- und Operettenprojekten, sowie die Zusammenarbeit mit Chören und nicht zuletzt Konzertreisen sind regelmäßiger Bestandteil des gemeinsamen Musizierens. Seit 1997 ist Michael Riedel der musikalische Leiter.

Der Chor bringt mit seinen 80 Mitgliedern neben chorsinfonischen Werken auch A-cappella-Kompositionen im In- und Ausland zur Aufführung. 2014 erschien zudem die erste professionelle CD des Werkes *König David* von Arthur Honegger mit den Sprechern Devid Striesow und Irm Hermann. 2013 errang der Chor den 1. Preis beim Berliner Chortreff und wurde beim Deutschen Chorwettbewerb 2014 wiederholt mit „sehr gutem Erfolg“ bewertet. Seit 1998 wird er von Frank Markowitsch geleitet.

(*)http://www.junges-ensemble-berlin.de/verdi_requiem_2013/

JUNGES ENSEMBLE BERLIN (MLADÝ SOUBOR BERLÍN)

Mladý soubor Berlín byl založen v roce 1958 pod názvem Neue Chorgemeinschaft Berlin (Nové sborové společenství Berlín). Soubor má nyní více než 200 členů a dělí se na symfonický orchestr, sbor a žestový orchestr.

V roce 2013 zahájili uvedením Verdiho *MESSA DA REQUIEM* (*) rok svého 55. jubilea. Symfonický orchestr a sbor společně s prominentními sólisty (Annette Dasch, Stephanie Atanasov, Alexey Sayapin a Sebastian Noack) uvedli dva oslavované benefiční koncerty ve prospěch renovace varhan v Terezíně.

100 hudebníků symfonického orchestru se každý týden disciplinovaně schází ke zkouškám, aby nastudovali díla pro symfonické koncerty a uváděli je pak v Berlínské filharmonii nebo v Konzerthausu v Berlíně. Pravidelnou součástí společného muzicírování však jsou také účasti v operních a operetních projektech, spolupráce se sbory a v neposlední řadě zájezdové koncerty. Soubor řídí od roku 1997 Michael Riedel.

Sbor má 80 členů a kromě děl pro sbor a orchestr uvádí také skladby a-cappella jak doma, tak v zahraničí. V roce 2014 vyšlo první profesionální CD s nahrávkou díla *Král David* Arthura Honeggera, na němž spolupracovali vypravěči Devid Striesow und Irm Hermann. V roce 2013 získal sbor 1. cenu v soutěži Berliner Chortreff (Berlínské sekání sborů) a v roce 2014 byl oceněn na Deutscher Chorwettbewerb (Německé sborové soutěži) opakovaně jako "velmi zdařilý". Od roku 1998 vede sbor Frank Markowitsch.

Michael Riedel a/und Frank Markowitsch
G. Verdi, *MESSA DA REQUIEM*, Berlin, 27.01.2013

FRANK MARKOWITSCH, Dirigent

studierte in Freiburg und Berlin Germanistik, Romanistik, Philosophie und Schulmusik, sowie Orchester- und Chordirigieren. Er arbeitete mit Ensembles wie dem RIAS Kammerchor, dem Chor des NDR, WDR, dem Choeur de Radio France, dem Rundfunkchor Berlin, dem Amsterdam Baroque Choir, dem Balthasar-Neumann-Ensemble, dem Vocalconsort Berlin sowie dem Coro Nacional de Espagna.

Außerdem dirigierte er Konzerte mit Orchestern wie dem Konzerthausorchester Berlin, der Akademie für Alte Musik, den Brandenburger Sinfonikern, dem Barockorchester modern-times_1800, Le Cercle de l'Harmonie und arbeitete an der Berliner Staatsoper, der Opéra National de Nancy, der Opéra Comique de Paris, der Oper Luxemburg, der Oper Lille und bei zahlreichen internationalen Festivals (u.a. Aix en Provence, Innsbrucker Festwochen, Göttinger Händelfestspiele, Festival St. Denis).

Frank Markowitsch hat mit Dirigenten wie René Jacobs (u.a. CD-Produktionen Zauberflöte und Brockespassion), Kurt Masur, Seiji Ozawa, Ingo Metzmacher, Kazushi Ono, Sebastian Lang-Lessing, Nicolas McGegan, Enoch zu Guttenberg, Konrad Junghänel und Jérémie Rhorer gearbeitet.

Er ist Gründer und künstlerischer Leiter der Vokalakademie Berlin, Mitinitiator des Festivals CHOR@BERLIN und leitet seit 1998 den Chor des Jungen Ensembles Berlin.

Am 27. Januar 2013 dirigierte er in der Berliner Gethsemane-Kirche Giuseppe Verdis *MESSA DA REQUIEM* als Benefizkonzert für die Renovierung der Orgel von Terezín.

FRANK MARKOWITSCH, dirigent

studoval ve Freiburgu a Berlíně germanistiku, romanistiku, filozofii a hudební výchovu, jakož i dirigování orchestru a sboru. Pracoval se soubory jako Komorní sbor RIAS, sbor Severoněmeckého a Západoněmeckého rozhlasu, sbory Choeur de Radio France, Rundfunkchor Berlin, Amsterdam Baroque Chor, soubor Balthasar-Neumann Ensemble, Vocalconsort

Berlin, jakož i se sborem Coro Nacional de Espagna. Kromě toho dirigoval koncerty s orchestry jako Konzerthausorchester Berlin, Akademie für Alte Musik, Brandenburger Sinfoniker, Barockorchester modern-times_1800, Le Cercle de l'Harmonie a pracoval ve Státní opeře Berlín, v Opéra National de Nancy, Opéra Comique de Paris, Oper Luxemburg, Oper Lille a na četných mezinárodních festivalech (mj. Aix en Provence, Innsbrucker Festwochen, Göttinger Händelfestspiele, Festival St. Denis).

Frank Markowitsch spolupracoval s dirigenty jako René Jacobs (mj. nahrávka Kouzelné flétny a Pašijového oratoria na CD), Kurt Masur, Seiji Ozawa, Ingo Metzmacher, Kazushi Ono, Sebastian Lang-Lessing, Nicolas McGegan, Enoch zu Guttenberg, Konrad Junghänel a Jérémie Rhorer.

Je zakladatelem a uměleckým vedoucím souboru Vokalakademie Berlin, spoluiniciátorem festivalu CHOR@BERLIN a od roku 1998 vede sbor souboru Junges Ensemble Berlin.

Dne 27. ledna 2013 dirigoval v berlínském kostele Gethesemane-Kirche dílo *MESSA DA REQUIEM* Giuseppe Verdiho jako benefiční koncert pro rekonstrukci varhan v Terezíně.

DĚKUJEME VŠEM UMĚLCŮM,
KTEŘÍ SE PODÍLELI NA TĚCHTO BENEFIČNÍCH KONCERTECH
VE PROSPĚCH REKONSTRUKCE TEREZÍNSKÝCH VARHAN.

WIR DANKEN ALLEN KÜNSTLERN,
DIE AN DEN BENEFIZKONZERTEN ZUGUNSTEN
DER RESTAURIERUNG DER ORGEL VON TEREZÍN TEILNAHMEN:

Martin Maxmilian Kaiser

05.11.2011 TEREZÍN, kostel:

Martin Maxmilian Kaiser, varhan/Orgel
Květina Krčmářová, soprán
Pavel Šimberský, klávesy/Keyboard
Jaroslav Vavroušek, violoncello
Jiří Holeček, saxophon

Kerstin Behnke

*Winfried Radeke
Ensemble Zwocckhaus*

*Dr. Vladimír Frühauf
CANTICA BOHEMICA*

Jakob Spahn

08.05.2012 BERLIN, Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche

SCHIRMHERR BUNDESTAGSPRÄSIDENT

PROF. DR. NORBERT LAMMERT,
PŘEDSEDA SPOLKOVÉHO SNĚMU
PŘEVZAL ZÁŠTITU

Ensemble Zwocckhaus, Leitung / vedoucí
WINFRIED RADEKE

Simon Roturier, Violine / housle - Barbara Buntrock, Viola
Jakob Spahn, Violoncello Edita Adlerová,
Mezzosopran - M. Maxmilian Kaiser, Orgel/varhan
CANTICA BOHEMICA, Leitung / vedoucí
DR. VLADIMÍR FRÜHAUF

BERLINER CAPPELLA e.V.: Leitung / vedoucí: KERSTIN BEHNKE

Barbara Buntrock

Simon Roturier

Edita Adlerová

16.09.2012 LITOMĚŘICE, Katedrála sv. Štěpána

Edita Adlerová, mezzosoprán

Miroslav Žára, španělská a klasická kytara

Juraj Garaj, cajón, kytara a zpěv

Anna Štěpánová, housle - Lola Karpenka, tanec flamenco

*Michael Riedel und
Frank Markowitsch*

26. und 27.01.2013 BERLIN, Gethsemane-Kirche

SCHIRMHERR BUNDESTAGSPRÄSIDENT

PROF. DR. NORBERT LAMMERT,

PŘEDSEDA SPOLKOVÉHO SNĚMU

PŘEVZAL ZÁŠTITU

Giuseppe Verdi MESSA DA REQUIEM

Annette Dasch, Sopran

Stephanie Atanasov, Mezzosopran

Alexey Sayapin, Tenor

Sebastian Noack, Bass

Leitung: Michael Riedel und Frank Markowitsch

Annette Dasch

Stephanie Atanasov

Alexey Sayapin

Sebastian Noack

HANS KRÁSA STIFTUNG - TEREZÍN
(THERESIENSTADT)

NADAČNÍ FOND HANS KRÁSA – TEREZÍN
ve spolupráci s městem Terezín, Velvyslanectvím SRN v Praze a
protokolem Spolkového sněmu Spolkové republiky Německo

DĚKUJEME/WIR DANKEN

Dr. Dagmar Lieblová, Terezínská iniciativa
Růžena Čechová, starostka města Terezína
Lukáš Krákora, Vedoucí úseku kultury
Hana Brzáková, Terezín
Karel Fousek, Terezín
Hanna Smolíková, Litoměřice
Dr. Jan Munk a/und Dr. Vojtěch Blodig
Památník Terezín / Gedenkstätte Theresienstadt
Dr. Albrecht Dümling, *musica reanimata e.v.*
MD Werner Wnendt, Auswärtiges Amt

Deutsche Botschaft Prag
Velvyslanectvy SRN v Praze

Botschaft
der Bundesrepublik Deutschland
Prag

JUNGES ENSEMBLE BERLIN E.V.
Sinfonieorchester • Chor • Bläserorchester

PAMÁTNÍK TEREZÍN
MÁLA PRÁVNÍK
MUSEUM
MĚSTKA
národní kulturní památka

Protokoll des Deutschen Bundestages
protokol Spolkového sněmu Spolkové republiky Německo

Dr. Sven Arun Sewitz
Axel Hans-Joachim Butz
Angelika Bocher, BERLINER CAPPELLA e.V.
Uta Fischer a/und Roland Wildberg
Nicole Tröger a/und Andreas Dembski

Impressum:

Redaktion: Gaby Flatow, Dr. Dagmar Lieblová a/und
Hana Smolikova (překlady/Übersetzungen)

Grafik: LDC GmbH, www.ldc-berlin.de

Druck: Laserline Berlin

HANS KRÁSA STIFTUNG TEREZÍN (THERESIENSTADT)
NADAČNÍ FOND HANS KRÁSA – TEREZÍN
Vorsitzende: Gaby Flatow
18 Bridge Close, Cambridge CB22 5JG, UK
E-mail: g.flatow.berlin@t-online.de

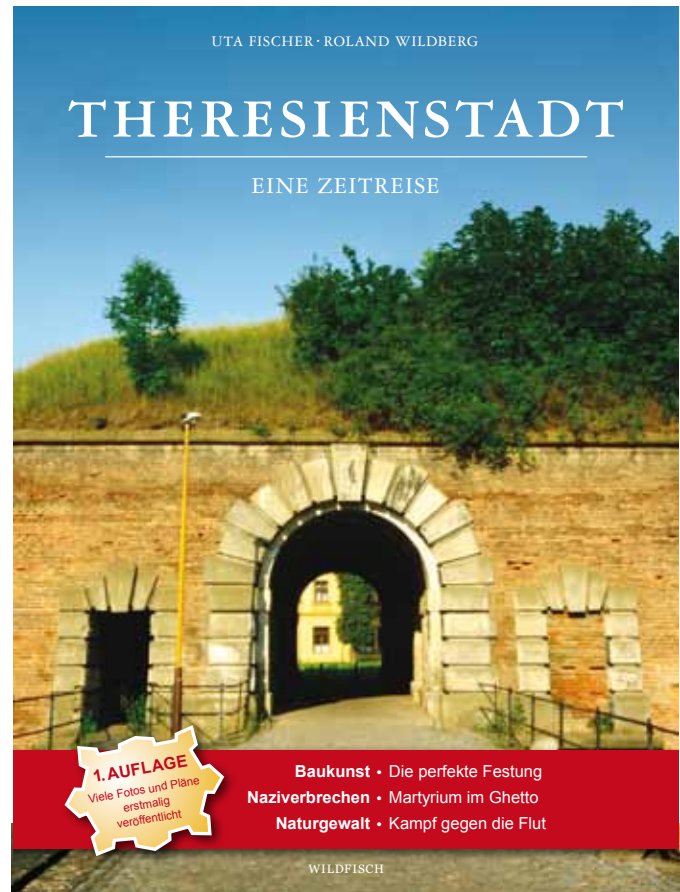
DĚKUJEME / WIR DANKEN

Auswärtiges Amt

Mercedes-Benz

siehe auch: www.theresienstadt-zeitreise.de

*Für mich und andere war und bleibt Václav Havel das große Vorbild:
Unerschrocken, unbestechlich, selbst durch die Jahre im Gefängnis nicht gebrochen,
führte er die Nation in die Demokratie und nach Europa.*

*Pro mě i jiné byl a zůstává velkým vzorem Václav Havel:
nebojácný, neúplatný, nezlomen ani přes léta strávená ve vězení,
vedl národ do demokracie a Evropy.*

*Und gemeinsam fühlen wir in Europa eine Verpflichtung:
nicht mehr zuzulassen, dass der Panzer auf Kafka zielt, dass Vielfalt zerstört wird,
dass Gewalt über Geist triumphiert – nicht im Frühling, nicht im August. Zu keiner Zeit. Nirgendwo.*
Bundespräsident Joachim Gauck. Prag, 6. Mai 2014

*Společně máme v Evropě jeden závazek:
Nikdy více nedopustit, aby tank mířil na Kafku, aby se ničila rozmanitost,
aby násilí triumfovalo nad duchem. Ani na jaře, ani v srpnu. Nikdy. Nikde.*
Spolkový prezident Joachim Gauck. dne 6. května 2014 v Praze